

KOMISJA DO SPRAW KULTU BOŻEGO
I DISCYPLINY SAKRAMENTÓW

ŹRÓDŁO I SZCZYT.

ŻYCIE LITURGICZNE I SAKRAMENTALNE W DIECEZJI PŁOCKIEJ

LITURGICZNE DZIEDZICTWO DIECEZJI PŁOCKIEJ – Płocka historia liturgii w syntezie – Liturgiczne dziedzictwo posoborowe – W trosce o trwanie w płockim dziedzictwie liturgicznym

PRÓBA BILANSU Diagnoza życia liturgicznego w Diecezji, oznaki ożywienia – Życie sakramentalne – Formacja, rok liturgiczny, sakramentalia, kult świętych dzisiaj

ZARZĄDZENIA, ZALECENIA I POSTULATY – Sakrament chrztu – Sakrament bierzmowania – Najświętsza Eucharystia – Sakrament pokuty i pojednania – Sakrament namaszczenia chorych – Sakrament święceń – Sakrament małżeństwa – Liturgia godzin – Sakramentalia – Kult Chrystusa, Najświętszej Maryi Panny, świętych i błogosławionych – Liturgiczna posługa słowa Bożego – Śpiew i muzyka sakralna – Czasy święte i dni pokuty

WSTĘP

Istota liturgii

1. Na obecnym etapie dziejów zbawienia, gdy w dniu Pięćdziesiątnicy, przez dar Ducha Świętego, został zapoczątkowany czas Kościoła, „Chrystus ukazuje, uobecnia i przekazuje swoje dzieło zbawienia przez liturgię swojego Kościoła, «aż przyjdzie» (1 Kor 11, 26)” (KKK 1076). „Liturgia jest wykonywaniem kapłańskiej funkcji Jezusa Chrystusa, jedynego Pośrednika między Bogiem i ludźmi” (2PSP, *Liturgia po Soborze Watykańskim II*, 4). W niej „przez dostrzegalne znaki wyraża się i w sposób właściwy dla poszczególnych znaków dokonuje uświęcenie człowieka, a Mistyczne Ciało Jezusa Chrystusa, to jest Głowa ze swymi członkami, sprawuje pełny kult publiczny” (KL 7). Każda celebracja liturgiczna jako dzieło Chrystusa i Kościoła „jest czynnością w najwyższym stopniu świętą, a żadna inna czynność Kościoła nie dorównuje jej skuteczności z tego samego tytułu i w tym samym stopniu” (KL 7).

Liturgia jako dzieło Chrystusa i Kościoła

2. Ponieważ liturgia jako dzieło Chrystusa jest też czynnością Kościoła, „ureczywistnia ona i ukazuje Kościół jako widzialny znak komunii Boga i ludzi przez Chrystusa. Włącza wiernych w nowe życie wspólnoty. Zakłada świadome, czynne i owocne uczestnictwo wszystkich” (KKK 1071). W liturgii, Oblubienica Chrystusa, którą jest Kościół, celebryje przede wszystkim Misterium Paschalne swojego Pana, bo w nim głównie dokonało się dzieło odkupienia ludzi i doskonałe uwielbienie Boga (por. KKK 1067). Misterium to „jest celebrowane, a nie powtarzane. Powtarzane są poszczególne celebracje; w każdej z nich następuje wylanie Ducha Świętego, który aktualizuje jedyne Misterium” (KKK 1104).

Celebracja Misterium Paschalnego w czasie Kościoła

3. Źródłem i centrum życia liturgicznego jest Misterium Paschalne Chrystusa. Kościół obchodzi je i czerpie z niego moc w potrójnym cyklu czasowym: dziennym, tygodniowym i rocznym.

Cykl dzienny obejmuje codzienne sprawowanie Eucharystii oraz codzienną Liturgię godzin. Centrum tygodniowego cyklu świętowania stanowi niedziela, zwana dniem Pańskim. Jest to pierwotny dzień świąteczny Kościoła, w którym wspomina się i świętuje dzieło stworzenia świata i człowieka, zmartwychwstanie Pana Jezusa i dar zesłania Ducha Świętego. Niedziela jest Paschą tygodnia, dniem ósmym, zapowiedzią wieczności, dniem wiary, radości, odpoczynku i solidarności.

W cyklu rocznym społeczność chrześcijańska obchodzi całe Misterium Chrystusa, od Wcielenia i Narodzenia aż po Wniebowstąpienie i Zesłanie Ducha Świętego, w oczekiwaniu na powtórne przyjście Pana przy końcu dziejów. Kościół, obchodząc tajemnicę odkupienia w cyklu rocznym, otwiera bogactwo zbawczych czynów i zasług Chrystusa, aby wierni przyłączyli się do Niego i dostąpili łaski zbawienia (por. KL 102). Centrum rocznego obchodu jest Święte Triduum Paschalne. Czas ten słusznie jest określany – za św. Augustynem – jako „Triduum Chrystusa ukrzyżowanego, pogrzebanego i zmartwychwstałego”.

Cykl uroczystości, świąt i wspomnień ku czci Najświętszej Maryi Panny wyraża w ciągu roku nierozzerwalny związek Maryi z paschalnym dziełem Jej Syna oraz Jej obecność w życiu Kościoła pielgrzymującego.

W dni poświęcone czci świętych Kościół głosi natomiast Misterium Paschalne, ureczywistniane w tych, którzy z Chrystusem żyli, współcierpieli i z Nim zostali uwielbieni; stawia przed oczami wiernych wzory do naśladowania, a przez ich zasługi wyjednuje Boże dobrodziejstwa.

Sakramenty udziałem w owocach Misterium Paschalnego Chrystusa

4. Udział w owocach Misterium Paschalnego Chrystusa dokonuje się na obecnym etapie historii zbawienia przede wszystkim poprzez celebrację liturgii sakramentalnej. Chrystus żyje i działa dziś w Kościele i z Kościołem przez sakramenty, obejmujące wszystkie etapy i ważne momenty życia chrześcijanina. Dzielimy je na: sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego (chrzest, bierzmowanie, Eucharystia), sakramenty uzdrowienia (pokuta, namaszczenie chorych) oraz sakramenty służące jedności i posłaniu wiernych (sakrament święceń, małżeństwo). W strukturze tej główne i wyjątkowe miejsce zajmuje Eucharystia jako „sakrament sakramentów” (por. KKK 1076; 1210-1211; 2PSP, *Liturgia po Soborze Watykańskim II* 12).

Liturgia godzin

5. Wyrazem wierności zaleceniu Pana, aby zawsze się modlić i nie ustawać (por. Łk 18, 1) jest Liturgia godzin. Ma ona uświęcać człowieka i całe jego życie, wszystkie pory dnia i nocy, poprzez uwielbienie Boga. To, co Pan Jezus sam czynił, polecił również czynić swoim uczniom (por. OWLG 5). Kościół, posłuszny nakazowi Założyciela, ową „*pieśń chwały*”, rozbrzmiewającą w niebie przez całą wieczność i wprowadzoną na to nasze ziemskie wygnanie przez Jezusa Chrystusa, Najwyższego Kapłana”, podjął „w sposób stały i wierny, nadając jej wspaniałe i różnorodne formy” (por. Paweł VI, *Konstytucja Apostolska Pieśń chwały, wprowadzająca w życie Liturgię Godzin uchwaloną dekretem Drugiego Soboru Watykańskiego*, w: *Liturgia Godzin. Codzienna modlitwa Ludu Bożego*, t. 1, Poznań 2006, s. 11). Modlitwa publiczna i wspólnotowa stała się jedną z głównych cech i zasadniczych powinności Kościoła od samego początku jego istnienia.

Sakramentalia

6. Sakramenty święte nie wyczerpują całego bogactwa liturgicznej działalności Kościoła. Stąd Kościół ustanowił sakramentalia, które – jako święte znaki, z pewnym podobieństwem do sakramentów – oznaczają i powodują skutki przede wszystkim duchowe, osiągane przez modlitwę Kościoła. Sakramentalia przygotowują do przyjęcia sakramentów, uświęcenia pewnych stanów i posług oraz rozmaitych okoliczności ludzkiego życia. Sakramentalia zawierają modlitwę, której często towarzyszy określony znak, jak włożenie ręki, okadzenie, pokropienie wodą błogosławioną czy znak krzyża (por. KL 60; KKK 1667-1668). Wśród sakramentaliów znajdują się najpierw błogosławieństwa (osób, przedmiotów, posiłków, miejsc). Każde błogosławieństwo jest uwielbieniem Boga i prośbą o Jego dary. Niektóre błogosławieństwa mają charakter stały. Ich skutkiem jest poświęcenie pewnych osób Bogu oraz zastrzeżenie pewnych przedmiotów i miejsc do użytku liturgicznego. Do sakramentaliów zalicza się także pogrzeb chrześcijański oraz egzorcyzmy. Posługa Kościoła podczas pogrzebu jest zwiastowaniem orędzia o życiu wiecznym, wyrazem realnej łączności ze zmarłym i znakiem solidarności z jego rodziną. Składając za zmarłych eucharystyczną Ofiarę Paschy Chrystusa, dzięki jedności wszystkich członków Chrystusa, jednym wyprasza duchową pomoc, a innym przynosi pociechę płynącą z nadziei (por. OWMR 379; KKK 1683-1684). Modląc się za zmarłych – także wobec niewierzących i wątpiących uczestników liturgii pogrzebowej – wyznaje nadzieję ludzkiej nieśmiertelności i oczekującego nas miłującego ojcowskiego Serca Boga. Z kolei sprawując egzorcyzmy, Kościół publicznie prosi w imię Jezusa, aby dana osoba była strzeżona od napaści szatana lub uwolniona od jego panowania.

Przepowiadanie słowa Bożego w celebracjach liturgicznych

7. Objawienie Boże osiągnęło swój szczyt w Jezusie Chrystusie – Słowie, które stało się człowiekiem. Dlatego przepowiadanie słowa Bożego jest głoszeniem Chrystusa, żyjącego dzisiaj i zbawiającego człowieka we wspólnocie Kościoła. Szczególnymi formami głoszenia słowa Bożego są: przepowiadanie w ramach liturgii, nauczanie katechetyczne oraz ewangelizacja za pomocą środków społecznego przekazu (KPK, kan. 822 § 3).

Muzyka sakralna

8. Muzyka sakralna, to muzyka, która służy sprawowaniu kultu Bożego. Według nauczania Soboru Watykańskiego II jest nią: chorał gregoriański, polifonia dawna i współczesna w różnorodnych jej formach, muzyka instrumentalna, szczególnie organowa, oraz śpiew ludowy, czyli pieśń religijna (por. KL 116-118). Relacje między muzyką i liturgią zostały tu oparte na nowych zasadach, wedle których muzyka stanowi integralną część liturgii i jest z nią ściśle związana. Sobór jasno przypomniał, że muzyka nie jest jedynie elementem upiększającym liturgię, ale jej integralną częścią.

Formacja liturgiczna

9. Określenie „formacja liturgiczna” oznacza zarówno formację przygotowującą do właściwego celebrowania i uczestnictwa w liturgii, jak i formację dokonującą się poprzez udział w liturgii Kościoła. Bezpośrednia troska o formację liturgiczną duchowieństwa i wiernych świeckich, w tym formację liturgicznej służby ołtarza na szczeblu diecezjalnym, w imieniu Biskupa Płockiego powierzona jest diecezjalnemu Duszpasterstwu Służby Liturgicznej.

LITURGICZNE DZIEDZICTWO DIECEZJI PŁOCKIEJ

Płocka historia liturgii w syntezie

Dziedzictwo odzwierciedleniem istotnej roli liturgii

10. W ciągu blisko dziesięciu wieków swego istnienia Diecezja Płocka może poszczycić się wielkim dziedzictwem liturgicznym i bogactwem form kultu. Świadczą o tym liczne świadectwa, przede wszystkim kościoły i kaplice z ich wyposażeniem i wystrojem; zachowane księgi liturgiczne, w tym bezcenny *Pontyfikał Płocki* z XII wieku, zrabowany przez Niemców podczas II wojny światowej i zwrócony Diecezji w 2015 roku; przekazywane zwyczaje i tradycje liturgiczne; przechowywane z pietyzmem w parafiach i przede wszystkim w Muzeum Diecezjalnym w Płocku paramenty, naczynia i szaty liturgiczne. Całe dziedzictwo liturgiczne Diecezji Płockiej odzwierciedla istotną rolę liturgii w życiu poprzednich pokoleń i ich szacunek wobec misterium kultu Bożego.

Działalność Bł. Abp. A.J. Nowowiejskiego i „płockiego kręgu liturgicznego”

11. Chlubnymi tradycjami liturgicznymi z najnowszego okresu dziejów Diecezji naznaczony był szczególnie przełom XIX i XX stulecia. Pierwsze dziesięciolecia ubiegłego wieku opromienione są działalnością wielkiego pasterza

i jednego z pionierów ruchu liturgicznego w Polsce – Błogosławionego Arcybiskupa Antoniego Juliana Nowowiejskiego, a także innych wybitnych kapłanów zabiegających o liturgiczną edukację i godną celebrację liturgii oraz propagowanie odnowy śpiewu i muzyki kościelnej (między innymi: ks. Józefa Michalaka, ks. Bronisława Mariańskiego, ks. Wojciecha Bugajczyka, ks. Józefa Antonia oraz ks. Eugeniusza Gruberskiego), będących przez swoją działalność wybitnymi przedstawicielami ruchu liturgicznego w Polsce. Ich publikacje, jak również szeroka działalność liturgiczna (np.: formacja duchowieństwa i wiernych świeckich, piśmiennictwo popularyzujące zagadnienia związane z liturgią, kursy i konferencje liturgiczno-pastoralne, czy też organizacja Biskupiej Szkoły Organistówskiej) przyczyniły się do utrwalenia i umocnienia piękna życia liturgicznego ludu Bożego Diecezji Płockiej.

Bp Tadeusz Zakrzewski – przewodniczący Komisji Liturgicznej KEP

12. Po tragicznych latach II wojny światowej posługę biskupa diecezjalnego w Diecezji Płockiej pełnił Biskup Tadeusz Zakrzewski, który zapisał się w historii Kościoła w Polsce jako wieloletni przewodniczący Komisji Liturgicznej Episkopatu Polski.

Liturgiczne dziedzictwo posoborowe

Posoborowa odnowa liturgiczna

13. Najistotniejszy wpływ na obecny stan życia liturgicznego Diecezji Płockiej miała odnowa i reforma liturgiczna związana z Soborem Watykańskim II i realizacją jego wskazań w ostatnich dziesięcioleciach przez Stolicę Apostolską i poszczególne Kościoły partykularne. W Diecezji Płockiej, podobnie jak w całym Kościele w Polsce, odnowa liturgii została przeprowadzona rozważnie, w duchu otwarcia na najnowsze idee odnowy soborowej, a jednocześnie z poszanowaniem tradycji kościelnej i narodowej (por. 2PSP, *Liturgia po Soborze Watykańskim II*, 1). W roku 1968 ówczesny Biskup Płocki Bogdan Sikorski powołał do życia Diecezjalną Komisję Liturgiczną, której sam przewodniczył, wspierając prace Kurii Diecezjalnej Płockiej, w tym szczególnie Wydziału Duszpasterskiego, w gorliwym wprowadzaniu na terenie Diecezji Płockiej „ducha i litery” posoborowej odnowy liturgicznej. Czyniono to poprzez organizowanie kursów i konferencji dla duchowieństwa, roztropne wprowadzanie rozporządzeń Stolicy Apostolskiej i Konferencji Episkopatu Polski oraz kolejnych posoborowych ksiąg liturgicznych, poprzez piśmiennictwo teologiczno-liturgiczne oraz różnorodną formację ludu Bożego, w tym formację służby liturgicznej.

Manifestowanie wiary poprzez kult w czasach PRL-u

14. Czasy komunizmu naznaczone były trudnościami związanymi z kolportażem ksiąg liturgicznych i materiałów apostołstwa liturgicznego, zakazami i ograniczeniami władz dotyczącymi budowy nowych miejsc kultu i publicznych zgromadzeń. Mimo wielorakich ograniczeń sprzyjały jednak manifestacjom wiary poprzez liturgię, co było ważnym wyrazem wiary ludu Bożego Diecezji Płockiej (pielgrzymki, procesje z licznym udziałem wiernych, uroczystości religijno-patriotyczne, peregrynacja Obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej itp.). Wielkie znaczenie w formacji liturgicznej miała praca ze służbą liturgiczną: ministrantami, scholami, chórami i orkiestrami parafialnymi. Nie sposób nie wspomnieć w tym miejscu także o ważnej roli ruchów, organizacji kościelnych i stowarzyszeń, w tym szczególnie olbrzymiej roli formacyjnej Ruchu Światło-Życie.

Celebry biskupie i ceremoniarze

15. Olbrzymie oddziaływanie na życie liturgiczne całej Diecezji miał styl celebracji biskupich, zwłaszcza poczynając od lat osiemdziesiątych minionego stulecia, akcentujący uczestnictwo całego zgromadzenia i podział w nim funkcji liturgicznych. Szczególne znaczenie posiada w tym względzie liturgia sprawowana w płockiej bazylice katedralnej. W okresie po Soborze Watykańskim II o poprawność, godność i piękno liturgii biskupiej – pełniąc funkcję ceremoniarza biskupiego – troszczyli się kolejno: ks. Andrzej Rojewski, ks. Sławomir Nasiorowski oraz ks. Daniel Brzeziński. Obecnie funkcję tę sprawuje ks. Piotr Grzywaczewski.

Uporządkowanie prawodawstwa liturgicznego w ramach XLII SP

16. Partykularne, posoborowe prawodawstwo liturgiczne zebrały i uporządkowały wskazania IV księgi – zwołanego i przeprowadzonego przez Biskupa Płockiego Zygmunta Kamińskiego – 42. Synodu Diecezji Płockiej zatytułowanej *Uświęcające zadanie Kościoła*. Zaznaczyć należy, że poprzedni Synod Diecezji Płockiej przyczynił się do uporządkowania wielu kwestii liturgicznych i pastoralnych, aczkolwiek ze względu na ściśle kanoniczno-prawny charakter nie pretendował do pogłębienia teologicznego i pastoralnego rozumienia celebracji misterium chrześcijańskiego wśród kapłanów, osób konsekrowanych i wiernych świeckich. Czyniono to zatem głównie poprzez zajęcia seminaryjne, konferencje czy okolicznościowe wystąpienia, szczególnie dla prezbiterów i kleryków, jak również przez refleksję na łamach *Miesięcznika Pastorskiego Płockiego* oraz rocznika naukowego *Studia Płockie*.

Katechizm Płocki

17. W minionych latach religijna formacja wiernych, w tym formacja liturgiczna, realizowana była także poprzez odczytywane we wszystkich kościołach Diecezji, w każdą niedzielę przed Mszą Świętą, katechez tzw. *Katechizmu Płockiego*, stanowiącego diecezjalną adaptację *Katechizmu Kościoła Katolickiego*. Inicjatywa ówczesnego Biskupa Płockiego Stanisława Wielgusa oraz Biskupa Pomocniczego Romana Marcinkowskiego spotkała się z gorącą aprobatą i szczególną pochwałą ze strony Ojca Świętego Benedykta XVI, wyrażoną w specjalnym liście skierowanym do Biskupa Płockiego. Katechezy

zamieszczane były również w prasie katolickiej i na stronach internetowych oraz transmitowane przez katolickie rozgłośnie radiowe działające na terenie Diecezji Płockiej. Za obecnego Biskupa Płockiego Piotra Libery wydano je drukiem w dostępnej dla wiernych formie książkowej.

W trosce o trwanie w płockim dziedzictwie liturgicznym

Komisja Liturgiczna Diecezji Płockiej

18. Stałym organem doradczym Biskupa Płockiego w zakresie życia liturgicznego jest Komisja Liturgiczna Diecezji Płockiej. Wspiera ona także formację liturgiczną duchowieństwa i wiernych świeckich. Od Soboru Watykańskiego II kolejni przewodniczący tego gremium to: Biskup Bogdan Sikorski, ks. Andrzej Rojewski oraz ks. Daniel Brzeziński. Podobne zadanie w odniesieniu do muzyki liturgicznej i sakralnej spełnia Diecezjalna Komisja ds. Muzyki Kościelnej, której w latach posoborowych przewodniczył Biskup Bogdan Sikorski. Obecnie funkcję tę pełni ks. Andrzej Leleń. Spadkobiercą i kontynuatorem tradycji wspomnianej już Biskupiej Szkoły Organistowskiej działającej w Diecezji Płockiej w okresie międzywojennym oraz powojennych form kształcenia organistów, jest – erygowane w Płocku w roku 1971 przez Biskupa Bogdana Sikorskiego – Diecezjalne Studium Organistowskie, przygotowujące do pełnienia posługi organisty w Diecezji Płockiej. Jego organizatorem i wieloletnim dyrektorem był ks. Jan Golaszewski, po którym obowiązki dyrektora przejął ks. Andrzej Leleń.

Dekanalni duszpasterze służby liturgicznej ołtarza

19. W każdym dekanacie Diecezji jest ustanowiony duszpasterz służby liturgicznej ołtarza. Jego zadaniem jest organizacja i koordynacja formacji liturgicznej ministrantów, lektorów i członków scholi w dekanacie. Na poziomie Diecezji taką funkcję pełni diecezjalny duszpasterz służby liturgicznej.

Podręcznik nabożeństw Diecezji Płockiej

20. Ważną diecezjalną inicjatywą liturgiczną było wydanie w 2003 roku – opracowanego przez ks. Andrzeja Rojewskiego – *Podręcznika nabożeństw Diecezji Płockiej*, obowiązującego w płockim Kościele lokalnym. Zawiera on charakterystyczne dla Diecezji Płockiej akty kultu chrześcijańskiego zaczerpnięte z Rytuaułu Rzymskiego oraz propozycje różnych innych modlitw i form pobożności wiernych.

PRÓBA BILANSU

Diagnoza życia liturgicznego w Diecezji, oznaki ożywienia

Poziom wykorzystania rzymskich ksiąg liturgicznych, zatwierdzonych dla diecezji polskich

21. W Diecezji Płockiej podczas sprawowania liturgii używane są aktualnie obowiązujące rzymskie księgi liturgiczne zatwierdzone dla diecezji polskich. Nie zawsze jednak wykorzystywane są wskazane w nich możliwości adaptacji form celebracji do różnych grup w liturgii uczestniczących. Niekiedy zauważa się też tendencje do pewnego schematyzmu bądź nadmiernego rubrycyzmu w sprawowaniu liturgii z jednej strony, a z drugiej – tendencje do zbyt swobodnej interpretacji przepisów liturgicznych. Trzeba jednak dodać, iż obydwie zasygnalizowane sytuacje dotyczą nieznacznego odsetka duchowieństwa. Ponadto, nigdy nie chodzi tutaj o kwestie istotne, w tym materię czy formę sakramentów świętych.

Uczestnictwo wiernych w życiu liturgiczno-sakramentalnym

22. W chwili obecnej nie odnotowuje się drastycznego spadku uczestnictwa wiernych w życiu liturgiczno-sakramentalnym. Przy ocenie odnośnych wskaźników podawanych w liczbach bezwzględnych należy brać pod uwagę niż demograficzny, który ogarnia całą Polskę, i związaną z nim spadającą liczbę populacji. Dotyczy to zarówno sakramentu chrztu, przyjmowania przez dzieci Pierwszej Komunii Świętej, jak i sakramentu bierzmowania. Na niezmiennym poziomie – około 30 procent zobowiązanych – kształtuje się liczba uczestniczących we Mszy Świętej w niedziele i święta nakazane (z niewielką tendencją spadkową, zwłaszcza w miastach). W przypadku Mszy Świętej w dni powszednie, w miastach i w większych miejscowościach uczestniczy w nich stała grupa wiernych, natomiast w małych parafiach wiejskich z reguły są to jedynie te osoby, które poprosiły o odprawienie Eucharystii (zazwyczaj za zmarłego członka ich rodziny). Wśród wiernych coraz bardziej wzrasta rozumienie pełnego uczestnictwa we Mszy Świętej, co przejawia się we wzroście liczby osób przystępujących do Komunii Świętej. Z radością zauważa się także w wielu wspólnotach parafialnych zaangażowanie wiernych w liturgię, polegające między innymi na spełnianiu przewidzianych dla nich funkcji oraz duchowym i intelektualnym przygotowaniu się do uczestnictwa w liturgii (także z pomocą internetowych portali liturgicznych).

Poziom formacji liturgicznej

23. Dane socjologiczne nie są w stanie w pełni opisać faktycznego poziomu formacji liturgicznej, rozumienia oraz aktywnego, świadomego i pobożnego uczestnictwa w liturgii. Jednak nawet na podstawie codziennych obserwacji można odnotować w tym względzie pewne symptomy kryzysu. Szukając jego przyczyn wewnętrznych, należy wyliczyć: brak pogłębionej formacji religijnej i liturgicznej, nieznaną ducha liturgii i przepisów liturgicznych, niedbałe jej sprawowanie, instrumentalne traktowanie, kreatywnizm, niepożądane „gwiazdorstwo” nieprowadzące do głębi misterium liturgii, czyli spotkania z Chrystusem. Przejawy kryzysu uczestnictwa w życiu liturgicznym Kościoła spowodowane są także tendencjami

zewnątrznymi: wpływem „ducha laicyzacji” na lud Boży i kapłanów, niezrozumieniem priorytetu Boga w liturgii, trendami konsumpcjonizmu, utylitaryzmu i materializmu, niesprzyjającym udziałowi w duchowym kulcie liturgicznym, oraz kryzysem wiary przejawiającym się w kryzysie uczestnictwa w liturgii.

Oznaki ożywienia

24. Niewątpliwie odpowiedzią na powyższe symptomy kryzysu dotyczącego liturgii jest wspólnotowe i indywidualne zgłębianie jej ducha, mistagogia (czyli wtajemniczanie w rozumienie znaków i obrzędów liturgicznych), uczenie znajomości i posłuszeństwa normom liturgii Kościoła, oraz coraz częstsze uświadamianie obiektywnej skuteczności łaski, którą gwarantuje liturgia. Z drugiej strony, istnieje wiele miejsc i wspólnot, gdzie pięknie i wzorcowo rozumie się i celebrować liturgię, i gdzie widać troskę nawet o najmniejsze szczegóły w sprawowaniu świętej liturgii, dotyczące miejsc i rzeczy świętych, paramentów liturgicznych oraz liturgicznej muzyki i sztuki.

Nadzwyczajni szafarze Komunii Świętej

25. W Diecezji Płockiej są ustanowieni nadzwyczajni szafarze Komunii Świętej, którzy przeszli odpowiednie przygotowanie teologiczne i duszpasterskie do należytego sprawowania swej funkcji. Niektórzy z nich posiadają wyższe wykształcenie teologiczne; co roku wszyscy uczestniczą w kursie formacyjnym i specjalnych rekolekcjach.

Liturgia mszalna w formie nadzwyczajnej

26. W Diecezji Płockiej, na prośbę grup wiernych, w kilku ośrodkach duszpasterskich celebrować się liturgię mszalną w formie nadzwyczajnej. Msza trydencka i celebrowanie sakramentów według przedsoborowego rytuału, która karmiła życie duchowe i świętość wielu pokoleń, zasługuje na szacunek i poznanie. Forma nadzwyczajna rytu rzymskiego jest gwarantem zachowania zasady hermeneutyki ciągłości w interpretacji i celebrowaniu obecnie dominującej formy liturgii. Do celebrowania tzw. nadzwyczajnej formy rytu rzymskiego używa się Mszału Rzymskiego św. Piusa V w jego zreformowanej edycji z 1962 roku. Wprowadza się wówczas regulacje zawarte w Liście Apostolskim Benedykta XVI *Summorum Pontificum* z 7 lipca 2007 roku oraz w Instrukcji Papieskiej Komisji *Ecclesia Dei* z dnia 30 kwietnia 2011 roku, dotyczącej stosowania Listu Apostolskiego *Summorum Pontificum* (zob. *Instrukcja o sprawowaniu liturgii rzymskiej w formie nadzwyczajnej*).

Pobożność eucharystyczna

27. Z satysfakcją należy odnotować, że w Diecezji Płockiej zasadniczo nie maleje – w stosunku do lat poprzednich – pobożność eucharystyczna wiernych, wyrażająca się zwłaszcza w adoracji Najświętszego Sakramentu. We wszystkich kościołach i kaplicach Najświętszy Sakrament przechowywany jest w sposób godny i należyty. W wielu kościołach (w tym w kościele katedralnym i w Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Płocku) ma miejsce całodzienne wystawienie Najświętszego Sakramentu. W większości parafii Diecezji pielęgnowany jest zwyczaj adoracji Najświętszego Sakramentu w pierwsze niedziele miesiąca, połączony z procesją eucharystyczną.

Życie sakramentalne

Udzielanie chrztu osobom dorosłym

28. Udzielanie chrztu osobom dorosłym w Diecezji Płockiej należy raczej do rzadkości, gdyż powszechnym zwyczajem – podobnie, jak w całej Polsce – jest wciąż chrzest niemowląt. Stąd katechumenat odbywa się w sposób indywidualny. W przypadku inicjacji chrześcijańskiej dorosłych stosuje się normy i rytury zawarte w *Obrzędach chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych dostosowanych do zwyczajów diecezji polskich* (zob. *Instrukcja o katechumenacie i ponownym katechumenacie dorosłych*). Powszechną praktyką jest udzielanie sakramentu chrztu dzieciom podczas Mszy Świętej niedzielnej lub świątecznej (z nielicznymi wyjątkami). W większości parafii rodzice naturalni (a jeśli to możliwe, także chrzestni) uczestniczą w katechezie przedchrzcielnej traktowanej jako bezpośrednie przygotowanie do celebrowania chrztu. Niezależnie od daty chrztu, takie przygotowanie bywa organizowane w wielu parafiach w czasie Adwentu i Wielkiego Postu

Celebracja Pierwszej Komunii Świętej i odnowienia przyrzeczeń chrzcielnych

29. Bezpośrednio przed Pierwszą Komunią Świętą wszystkie dzieci przystępują po raz pierwszy do sakramentalnej spowiedzi. Uroczystość Pierwszej Komunii Świętej przeżywana jest podczas Mszy Świętej niedzielnej w Okresie Wielkanocnym. Dzieci są do niej przygotowywane w trakcie katechezy szkolnej i specjalnych spotkań w parafii. W tych ostatnich uczestniczą także rodzice dzieci (lub ich opiekunowie). Szczególną i wyróżniającą – nie tylko wśród diecezji polskich – tradycją Diecezji Płockiej jest pielęgnowanie zwyczaju tzw. generalnej Komunii Świętej. Wprowadzony w roku 1910 przez Błogosławionego Arcybiskupa Antoniego Juliana Nowowiejskiego obchód, w latach 80. ubiegłego stulecia, dzięki inicjatywie Biskupa Romana Marcinkowskiego, zyskał nową formę, stając się celebracją odnowienia przyrzeczeń chrzcielnych.

Formacja kandydatów do bierzmowania i celebrowanie tego sakramentu

30. Od wielu lat w Diecezji Płockiej kładzie się szczególny nacisk na formację kandydatów do bierzmowania. Formacja ta trwa kilka lat i dokonuje się zarówno podczas katechezy szkolnej, jak i parafialnej, a także poprzez udział w życiu sakramentalnym, modlitewnym i pastoralnym parafii. Sakramentu bierzmowania udziela się młodzieży nie wcześniej, niż w ostatniej klasie gimnazjum (w wieku przynajmniej 16 lat). Celebrowanie – zgodnie z aktualnym Pontyfikatem Rzymskim (*Obrzędami bierzmowania dostosowanymi do zwyczajów diecezji polskich*) – ma miejsce podczas Mszy Świętej. Pomimo systematycznego, wieloletniego przygotowywania kandydatów do bierzmowania, ze względu na niedojrzałość

chrześcijańską młodzieży, coraz częściej postuluje się podwyższenie wieku przyjmujących ten sakrament wtajemniczenia chrześcijańskiego.

Sprawowanie sakramentu pokuty

31. Wydaje się, że prezbiterzy Diecezji Płockiej wciąż jeszcze w sposób niewystarczający stosują nowe *Obrzędy pokuty dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, choć – co należy szczególnie podkreślić – we wszystkich kościołach parafialnych i w sanktuariach wierni mają możliwość przystępowania do sakramentu pokuty praktycznie każdego dnia. Zwłaszcza w większych ośrodkach miejskich (w tym w kościele katedralnym i w Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Płocku) spowiednicy codziennie dyżurują w konfesjonale w wyznaczonych godzinach. Sprawowanie sakramentu pokuty dokonuje się w stosownym miejscu, zazwyczaj w konfesjonale. Wielu diecezjan przystępuje do spowiedzi przynajmniej raz lub dwa razy w roku (podczas rekolekcji wielkopostnych i adwentowych); pewna grupa osób w każdej parafii czyni to częściej (np. w pierwsze piątki miesiąca bądź z racji różnych okazji życiowych). Niestety, bardzo rzadko w parafiach odprowadzane są specjalne nabożeństwa pokutne. Ponadto zauważa się tendencję spadkową, gdy chodzi o liczbę korzystającej z sakramentu pokuty i pojednania młodzieży.

Zachowanie postów i odpustów

32. Wierni Diecezji Płockiej są pouczani przez swoich duszpasterzy o konieczności przestrzegania dni pokutnych oraz zachowywania postu i wstrzemięźliwości. Doktryna o udzielaniu odpustów zwykle jest przekazywana podczas uroczystości ku czci patrona parafii (zwanej potocznie „odpustem parafialnym”) oraz w uroczystość Wszystkich Świętych i we wspomnienie Wszystkich Wiernych Zmarłych. Wtedy też wierni mogą zyskiwać odpust zupełny. Biskup Płocki chętnie korzysta z możliwości udzielania odpustów wskazywanych przez Stolicę Apostolską, a związanych ze szczególnymi okolicznościami życia Kościoła.

Celebracja sakramentu namaszczenia chorych

33. Sakrament namaszczenia chorych przez coraz większą liczbę wiernych nie jest już traktowany jako „ostatnie namaszczenie” (ze wszystkimi tego konsekwencjami egzystencjalnymi i duszpasterskimi). Sakramentu tego powszechnie udziela się w szpitalach. W wielu parafiach celebrowane jest go wspólnotowo na Mszy Świętej z udziałem chorych podczas rekolekcji, misji lub dni chorych. Przystępują do niego wówczas osoby w podeszłym wieku, chore lub oczekujące na poważną operację.

Przygotowanie do sakramentu małżeństwa

34. Przygotowanie duszpastersko-kanoniczne do sakramentu małżeństwa, kanoniczne badanie przedślubne oraz sprawowanie sakramentu małżeństwa odbywają się zgodnie z odnośnymi normami Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku, posoborową księgą liturgiczną *Obrzędy sakramentu małżeństwa dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, *Instrukcją Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele Katolickim* z 1986 roku oraz Instrukcją dla księży dotyczącą małżeństw konkordatowych z 1998 roku. W Diecezji Płockiej narzeczeni – przed zawarciem małżeństwa – zobowiązani są do odbycia specjalnego kursu przedmałżeńskiego. W zdecydowanej większości przypadków małżeństwo kościelne bywa zawierane podczas Mszy Świętej. Cieszy fakt coraz chętniejszego podejmowania przez wiernych świeckich różnych funkcji liturgicznych w tych celebracjach.

Formacja, rok liturgiczny, sakramentalia, kult świętych dzisiaj

Formacja liturgiczna w seminarium i w ramach formacji stałej

35. Kandydaci do kapłaństwa swoją formację liturgiczną odbywają podczas studiów w Wyższym Seminarium Duchownym w Płocku. Od pierwszego do szóstego roku studiów święta liturgia jest wykładana zarówno w aspekcie teologicznym, historycznym, duchowym, pastoralnym, jak i prawnym. Poza wykładami, alumni uczestniczą także w ćwiczeniach z liturgiki, by nauczyć się poprawnej celebracji rytu rzymskiego. W permanentnej formacji liturgicznej uczestniczą również prezbiterzy Diecezji Płockiej. Ze strony Diecezji formacja taka jest prowadzona na wielu płaszczyznach. Problematyka liturgiczno-pastoralna podejmowana jest na łamach Organu Urzędowego Kurii Diecezjalnej Płockiej *Miesięcznik Pastorski Płocki* oraz w Roczniku Naukowym Diecezji Płockiej *Studia Płockie*, jak również podczas dorocznych spotkań duszpasterskich dla kapłanów w tygodniu po Wielkanocy, i odbywających się kilka razy w roku konferencji dla dziekanów i wicedziekanów Diecezji.

Troska o kościoły, śpiew, księgi i naczynia liturgiczne

36. W Diecezji znane i zasadniczo używane są wszystkie posoborowe księgi liturgii rzymskiej. Zarówno duchowieństwo, jak i wierni świeccy dbają w sposób należyty o miejsca święte, naczynia i sprzęty liturgiczne. Stale dokonuje się remontów zabytkowych świątyń; wznoszonych jest również kilka nowych kościołów. W zdecydowanej większości wewnątrz liturgicznych ich ukształtowanie i wyposażenie jest dostosowane do aktualnie obowiązujących norm liturgiczno-prawnych. Niestety, zauważa się pewien spadek szeroko pojętej kultury muzycznej, w tym śpiewu liturgicznego. We wspólnotach parafialnych rzadko wykonywany jest śpiew gregoriański (por. OWMR 41). Chociaż w niemal wszystkich parafiach są zatrudnieni organiści lub zaangażowane inne osoby wykonujące muzykę kościelną, tym niemniej odczuwa się brak organistów i muzyków posiadających odpowiednie wykształcenie, kwalifikacje i formację liturgiczno-muzyczną. Problemom tym – w miarę możliwości – stara się zaradzać Diecezjalne Studium Organistowskie, w którym kandydaci do wykonywania funkcji

organisty – oprócz zdobywania niezbędnej wiedzy teoretycznej – doskonałą umiejętność gry na instrumentach muzycznych, w tym na organach piszczałkowych oraz śpiew gregoriański i polifoniczny.

Przeżywanie Adwentu i Wielkiego Postu

37. Wierni Diecezji Płockiej rozumieją znaczenie tzw. okresów mocnych w roku liturgicznym – w tym Adwentu i Wielkiego Postu – jako czasu łaski. W każdej parafii, zarówno w Adwencie jak i w Wielkim Poście, organizowane są rekolekcje, w których uczestniczą dorośli, młodzież i dzieci. Bardzo często młodzież i dzieci przybywają wówczas do swoich kościołów w sposób zorganizowany wraz ze swoimi nauczycielami ze szkoły. W czasie rekolekcji w każdej wspólnocie parafialnej zdecydowana większość wiernych w nich uczestniczących przystępuje do sakramentu pokuty i pojednania. Ma to miejsce zwłaszcza podczas rekolekcji przygotowujących do uroczystości Wielkanocy. Ponadto, w parafiach Diecezji – zwykle co dziesięć lat – przeprowadzane są tygodniowe misje święte mające na celu gruntowne, duchowe odnowienie wspólnoty parafialnej.

Nabożeństwo Drogi Krzyżowej

38. Cieszy fakt, iż nabożeństwo Drogi Krzyżowej jest sprawowane nie tylko w kościołach parafialnych i kaplicach w każdy piątek Wielkiego Postu, lecz coraz częściej – zwykle w piątek V tygodnia Wielkiego Postu – na ulicach miast i większych miejscowości Diecezji.

Uczestnictwo wiernych w obchodach Triduum Paschalnego

39. Pokażne jest uczestnictwo wiernych w obchodach Triduum Paschalnego, chociaż nierzadko to druga Msza Święta Niedzieli Zmartwychwstania (potocznie zwana rezurekcyjną i odprawiana w Niedzielę Wielkanocną tuż po procesji o świcie), a nie Wigilia Paschalna – pomimo stosownej katechezy – bywa uważana przez wiernych za najważniejszą celebrację Triduum Paschalnego, co można próbować usprawiedliwić wielowiekową polską tradycją w tym względzie.

Celebracja sakramentaliów

40. Sakramentalia, w tym pogrzeb chrześcijański, są zazwyczaj sprawowane zgodnie z obowiązującymi księgami liturgicznymi. Wydaje się jednak, iż w duszpasterstwie wciąż niedowartościowana pozostaje celebracja błogosławieństw jako sakramentaliów istotnych w codziennym życiu chrześcijan. Również w świadomości wiernych błogosławieństwa nie odzyskały jeszcze w pełni swojego biblijno-patrystycznego sensu, podkreślanego w posoborowej księdze *Obrzędy Błogosławieństw*.

Oznaki powrotu do wspólnotowego sprawowania Liturgii godzin

41. Chociaż w liturgicznej praktyce i w świadomości wiernych Liturgia godzin nie jest jeszcze modlitwą całego ludu Bożego Diecezji Płockiej, niemniej istnieją grupy osób świeckich, które odprawiają wspólnie przynajmniej niektóre godziny kanoniczne (przede wszystkim Jutrznie i Nieszpory). Ponadto, w niektórych parafiach można odnotować chwalebny powrót do śpiewania Nieszporów niedzielnych.

Kult świętych

42. Wśród świętych w Diecezji Płockiej w ostatnich latach szczególną czcią otaczani są św. Jan Paweł II i św. Faustyna Kowalska, która w dniu 22 lutego 1931 roku otrzymała w Płocku pierwsze objawienie Jezusa Miłosiernego. W wielu kościołach znajdują się obrazy i relikwie tych świętych świadków Bożego miłosierdzia. Spośród innych świętych i błogosławionych, wywodzących się z Diecezji bądź z nią bezpośrednio związanych i cieszących się kultem wiernych, należy wymienić: św. Stanisława Kostkę, św. Andrzeja Bobolę, św. Zygmunta (od XII wieku patrona Płocka i Kapituły Katedralnej Płockiej), bł. Honorata Koźmińskiego, bł. Bolesławę Lament, bł. Klarę Szczęsną oraz błogosławionych płockich Biskupów Męczenników II wojny światowej – Arcybiskupa Antoniego Juliana Nowowiejskiego i Biskupa Leona Wetmańskiego, jak również świętych patronów poszczególnych kościołów i wspólnot parafialnych. W Kongregacji ds. Świętych aktualnie są otwarte dwa procesy beatyfikacyjne sług Bożych, związanych z Diecezją Płocką: od roku 2002 – sługi Bożej Józefy Hałacińskiej (założycielki Zgromadzenia Męki Pana Naszego Jezusa Chrystusa), i od roku 2008 – sługi Bożego Bogdana Jańskiego (współzałożyciela Zgromadzenia Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa).

ZARZĄDZENIA, ZALECENIA I POSTULATY

Sakrament chrztu

Obowiązek przestrzegania norm liturgicznych

43. Przy celebracji sakramentu chrztu należy przestrzegać wszystkich norm zawartych w najnowszych wydaniach ksiąg liturgicznych (*Obrzędy chrztu dzieci*, *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*, *Msza Rzymski dla diecezji polskich*) oraz powszechnym i partykularnym prawodawstwie Kościoła w tej materii.

Przygotowanie rodziców dziecka oraz chrzestnych

44. Proboszczowie oraz inni duszpasterze winni troszczyć się o należyte przygotowanie i pouczenie rodziców dziecka mającego przyjąć chrzest oraz chrzestnych o znaczeniu tego sakramentu i o związanych z nim obowiązkach (por. KPK,

kan. 851, n. 2). Ponadto rodzice i chrzestni powinni być odpowiednio przygotowani do świadomego udziału w obrzędach chrztu. Formą wspomnianego pouczenia i przygotowania jest katecheza przedchrzcielna.

Chrzestni

45. Rodzicom dziecka mającego przyjąć chrzest należy wyjaśnić zasadność i obowiązek wybierania na rodziców chrzestnych wiernych, których postawa życiowa nie stoi w sprzeczności z zasadami wiary i moralności katolickiej. Chrzestni winni spełniać warunki wymienione w kan. 874 § 1 aktualnie obowiązującego Kodeksu Prawa Kanonicznego. Chrzestni spoza parafii, w której odbywa się chrzest, powinni ponadto przedstawić opinię własnego proboszcza, dopuszczającą ich do tej godności.

Chrzest – wydarzenie w życiu całej wspólnoty parafialnej

46. Chrzest dziecka ma być ważnym przeżyciem i wydarzeniem nie tylko dla rodziny i krewnych, ale dla całej wspólnoty parafialnej, bowiem do ludu Bożego należy „przygotowanie chrztu i wychowanie chrześcijańskie ochrzczonego” (por. *Obrzędy chrztu dzieci dostosowane do zwyczajów diecezji polskich, Wtajemniczenie chrześcijańskie. Wprowadzenie Ogólne*, Katowice 2004, n. 7, s. 12). Wspólnota parafialna winna wspierać mających przyjąć chrzest, rodziców i chrzestnych modlitwą.

Miejsce chrztu

47. Chrzest dziecka odbywa się w kościele parafialnym rodziców. W uzasadnionych wypadkach rodzice mogą wybrać inny kościół parafialny na chrzest swojego dziecka (por. KPK, kan. 857 § 2). Na uroczyste udzielanie chrztu w szpitalach wymagane jest zezwolenie Biskupa Płockiego (por. KPK, kan. 860 § 2).

Sprawowanie chrztu podczas Eucharystii

48. Wskazane jest, aby – z wyjątkiem uzasadnionych przypadków – chrzest był udzielany podczas Mszy Świętej. Zaleca się, aby uczestnicy liturgii chrzcielnej spełniali niektóre funkcje liturgiczne, jak czytanie, śpiewy międzylekcyjne, wezwania modlitwy powszechnej oraz komentarze.

Inne zalecenia, dotyczące chrztu

49. W przypadkach konieczności chrztu z wody może udzielić każdy człowiek, mający właściwą intencję. Duszpasterze, zwłaszcza proboszczowie, powinni pouczać wiernych, szczególnie pracowników służby zdrowia, o prawidłowym udzielaniu chrztu (por. KPK, kan. 861 § 2). O zamierzonym chrzcie tych, którzy ukończyli czternasty rok życia, powinien być powiadomiony Biskup Płocki (por. KPK, kan. 863). Chrzest dorosłego winno poprzedzić odpowiednie przygotowanie w formie katechumenatu (por. KPK, kan. 865 § 1). Miejscem chrztu dorosłego jest jego kościół parafialny (por. KPK, kan. 857 § 2).

Akt chrztu

50. Do sporządzenia aktu chrztu rodzice naturalni przedkładają: metrykę urodzenia dziecka, opinię o chrzestnych, zaświadczenie uczęszczania na katechizację (w odniesieniu do młodzieży szkolnej).

Rocznica chrztu

51. Zaleca się praktykowanie zwyczaju obchodzenia rocznicy własnego chrztu.

Sakrament bierzmowania

Przygotowanie

52. Udzielenie i przyjęcie sakramentu bierzmowania powinno poprzedzić odpowiednie przygotowanie. Spoczywa ono na rodzicach, duszpasterzach (zwłaszcza proboszczach) i katechetach. Miejscem przygotowania do tego sakramentu powinna być własna parafia bierzmowanych, gdyż na niej spoczywa odpowiedzialność za przygotowanie kandydatów do sakramentów (por. KKK 1309). Szczegółowe normy dotyczące celebracji bierzmowania w parafiach Diecezji Płockiej zawiera odnośna Instrukcja. Zgodnie z *Przesłaniem Synodu Młodych*, warto zastanowić się nad podniesieniem wieku osób przystępujących do bierzmowania. Młodzież postuluje, aby miało ono miejsce w II klasie szkoły średniej (zob. też *Instrukcja o przygotowaniu do przyjęcia sakramentu bierzmowania*).

Adnotacja o bierzmowaniu, uczestnictwo w życiu Kościoła

53. Po przyjęciu sakramentu bierzmowania powinno się odnotować ten fakt w akcie chrztu bierzmowanego (łącznie z przesłaniem stosownej informacji do parafii chrztu, jeśli chrzest był udzielony w innej parafii). Po celebracji sakramentu bierzmowania należy wzmocnić wysiłki duszpasterskie, aby włączyć bierzmowanych do istniejących na terenie parafii wspólnot, organizacji i ruchów kościelnych.

Najświętsza Eucharystia

Obowiązek przestrzegania norm liturgicznych

55. Przy sprawowaniu Mszy Świętej oraz w kulcie Eucharystii poza Mszą Świętą należy przestrzegać norm zawartych w aktualnie obowiązujących edycjach odnośnych ksiąg liturgicznych i dokumentach kościelnych. Są nimi: *Mszał Rzymski dla diecezji polskich*; *Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*; *Wskazania Episkopatu Polski po ogłoszeniu nowego wydania Ogólnego Wprowadzenia do Mszału Rzymskiego*; Instrukcja Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów *Redemptionis Sacramentum*o tym, co należy zachowywać, a czego unikać w związku z Najświętszą Eucharystią; *Dyrektorium Duszpasterstwa Służby Liturgicznej*; rytuał *Komunia święta i kult Tajemnicy Eucharystycznej poza Mszą Świętą dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*; *Instrukcja Episkopatu Polski o Kultcie Tajemnicy Eucharystycznej poza Mszą Świętą* z roku 1987. Przy sprawowaniu Najświętszej Eucharystii z udziałem dzieci należy stosować się do wskazań zawartych w *Dyrektorium o Mszach Świętych z udziałem dzieci* z 1973 roku oraz zaleceń Episkopatu Polski z roku 1977.

Obowiązek uczestnictwa we Mszy Świętej, adoracja

56. Duszpasterze winni ukazywać wiernym naczelną rolę Eucharystii w życiu chrześcijańskim, jak również zachęcać ich do adoracji Chrystusa obecnego pod postaciami eucharystycznymi, do regularnego i aktywnego uczestniczenia w Najświętszej Ofierze oraz do pobożnego i częstego przystępowania do Komunii Świętej (por. KPK, kan. 898).

Celebracja Eucharystii

57. Celebracja Eucharystii winna być nacechowana pobożnością, godnością, powagą i pięknem. Szczególnie uroczysty charakter sprawowaniu Mszy Świętej należy nadać w niedziele, uroczystości i święta.

Stałe godziny odprawiania Mszy Świętej

58. W kościołach parafialnych, rektorskich oraz kaplicach dostępnych dla ogółu wiernych Msza Święta powinna być odprawiana w stałych godzinach, uwzględniających potrzeby wiernych. W niedziele i uroczystości poszczególne Msze Święte należy odprawiać w odstępach przynajmniej co półtorej godziny. W odprawianiu Mszy Świętej winno się przestrzegać punktualności.

Zezwolenie na odprawianie Mszy Świętej poza kościołem

59. Dla racji duszpasterskich dozwolone jest odprawianie Mszy Świętej poza kościołem lub kaplicą (por. KPK, kan. 932 § 1).

Uczestniczenie we Mszy Świętej w niedziele i świąteczne dni nakazane

60. Nakazowi uczestniczenia we Mszy Świętej w niedziele i świąteczne dni nakazane czyni zadość ten, kto bierze w niej udział, gdziekolwiek jest odprawiana w obrządku katolickim – bądź w sam dzień świąteczny, bądź też wieczorem dnia poprzedzającego – według liturgii niedzielnej lub liturgii uroczystości (por. KPK, kan. 1248; DD. 49; 2PSP, *Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II*, 26). Stąd również i tzw. Msza Święta ślubna sprawowana w sobotę wieczorem (zwykle nie wcześniej niż o godzinie 16.00) może zadośćuczynić obowiązkowi uczestniczenia we Mszy Świętej niedzielnej jedynie wówczas, gdy jest ona Mszą Świętą niedzielną, połączoną z udzieleniem sakramentu małżeństwa. W praktyce oznacza to, że formularz tej Mszy Świętej (czyli teksty modlitw i czytania biblijne podczas niej używane) jest wzięty z niedzieli przypadającej następnego dnia.

Binacja, trynacja Mszy Świętej

61. Zezwala się na binację Mszy Świętej w dni powszednie w przypadkach uzasadnionej konieczności duszpasterskiej (z racji pogrzebu, ślubu, choroby innego prezbitera itp.). Zezwala się również na binację lub trynację Mszy Świętej w niedziele i święta nakazane, w każdej parafii dla wszystkich kapłanów odprawiających tam Msze Święte, w przypadkach uzasadnionej konieczności duszpasterskiej, związanej z ustaloną liczbą Mszy Świętych lub innymi ważnymi okolicznościami.

Stypendia mszalne

62. W kwestii stypendiów mszalnych należy przestrzegać przepisów Kodeksu Prawa Kanonicznego (zob. KPK, kan. 945-958) oraz każdorazowych ustaleń Biskupa Płockiego w tym zakresie. Poza uroczystością Bożego Narodzenia stypendia mszalne za Msze Święte binowane i trynowane winny być przeznaczane na cel określony przez Biskupa Płockiego (Wyższe Seminarium Duchowne). Przekazane stypendia mają być odnotowywane w księdze intencji mszalnych (por. KPK, kan. 951 § 1).

Język łaciński

63. Zachęca się do odprawiania Mszy Świętej, także w formie zwyczajnej, w języku łacińskim, jak również do pielęgnowania śpiewu gregoriańskiego. Należy zadbać o to, aby wierni umieli wspólnie odmawiać lub śpiewać stałe teksty mszalne, dla nich przeznaczone, także w języku łacińskim (por. KL 54).

Obowiązek przystąpienia do Komunii Świętej w okresie wielkanocnym

64. Należy przypominać wiernym o obowiązku przystąpienia do Komunii Świętej w okresie wielkanocnym. Dla słusznej przyczyny obowiązek ten można wypełnić w innym czasie w ciągu roku (por. KPK, kan. 920 § 2).

Wiatyk

65. Wyjątkową troską duszpasterską proboszcza powinno być przygotowanie i zaopatrzenie wiatykiem wiernych znajdujących się w niebezpieczeństwie śmierci (por. KPK, kan. 922). Duszpasterzy zachęca się do kultywowania praktyki regularnego i w miarę częstego zanoszenia Komunii Świętej chorym.

Przygotowanie dzieci do Pierwszej Komunii Świętej i uroczystego odnowienia przyrzeczeń chrzcielnych

66. Przygotowanie dzieci do Pierwszej Komunii Świętej i do uroczystego odnowienia przyrzeczeń chrzcielnych, zwanego dawniej Komunią Świętą generalną, winno odbywać się stosownie do ustaleń odnośnych instrukcji Synodu (zob. *Instrukcja o przygotowaniu i przebiegu pierwszej spowiedzi oraz Pierwszej Komunii Świętej dzieci; Instrukcja o przygotowaniu do uroczystego odnowienia przyrzeczeń chrzcielnych*).

Piękno i czystość szat oraz naczyń liturgicznych

67. Proboszczowie i rektorzy kościołów obowiązani są do należytej troski o piękno i czystość szat oraz naczyń liturgicznych.

Troska o chleb i wino, używanych do Mszy Świętej

68. Proboszczowie obowiązani są do troski o chleb i wino, używane jako materia do Mszy Świętej. Należy dokonywać przynajmniej comiesięcznej renowacji świętych postaci (por. KPK, kan. 939). Zaleca się udzielanie Komunii Świętej z darów konsekrowanych podczas tej samej Mszy Świętej.

Postawa podczas przyjmowania Komunii Świętej

69. Komunię Świętą można przyjmować w postawie klęczącej lub stojącej. Postawę stojącą zasadniczo należy zachować zawsze, gdy Komunii Świętej udziela się pod obiema postaciami. Wierni przyjmujący Ciało Pańskie w postawie stojącej wykonują wcześniej skłon ciała lub przyklękają na jedno kolano (por. Wskazania Episkopatu Polski po ogłoszeniu nowego wydania *Ogólnego wprowadzenia do Mszału Rzymskiego*, n. 38).

Sposób przyjmowania Komunii Świętej

70. Komunii Świętej udziela się przez podanie Hostii wprost do ust. Jeżeli jednak ktoś prosi o Komunię na rękę przez gest wyciągniętych dłoni, należy mu w taki sposób jej udzielić. Przyjmujący winien spożyć Ciało Pańskie wobec szafarza (por. *Wskazania Episkopatu Polski po ogłoszeniu nowego wydania Ogólnego wprowadzenia do Mszału Rzymskiego*. 40).

Komunia Święta osób dotkniętych celiakią

71. Proboszczowie winni zadbać o to, by Komunię Świętą mogły przyjmować także osoby dotknięte celiakią. W tym przypadku należy użyć odpowiednich hostii lub udzielać Komunii Świętej pod postacią wina.

Przechowywanie Najświętszego Sakramentu

72. Najświętszy Sakrament winien być przechowywany w trwałym, nieusuwalnym i dobrze strzeżonym tabernakulum, umieszczonym w odznaczającej się, widocznej, stosownie przyozdobionej i odpowiedniej dla modlitwy części kościoła lub kaplicy (por. KPK, kan. 938 § 2-3). Przy tabernakulum, w którym jest przechowywany Najświętszy Sakrament, powinna palić się wieczna lampa (por. KPK, kan. 940). Należy zadbać o właściwe zabezpieczenie, również pomiędzy Mszami Świętymi, klucza do tabernakulum.

Sprawa otwierania kościołów

73. Każdy kościół, w którym jest przechowywany Najświętszy Sakrament, powinien być otwarty – przy odpowiednim zabezpieczeniu – dla adoracji wiernych przynajmniej przez kilka godzin w ciągu dnia (por. KPK, kan. 937).

Wystawienie Najświętszego Sakramentu

74. Dozwolone jest wystawienie Najświętszego Sakramentu w kościołach i kaplicach, zarówno w puszcze, jak i w monstrancji, gdy zachodzi tego potrzeba (por. KPK, kan. 941 § 1).

Dłuższe wystawienie Najświętszego Sakramentu

75. W każdej parafii należy zachować zwyczaj comiesięcznej adoracji Najświętszego Sakramentu (np. w pierwszą niedzielę lub w pierwszy czwartek miesiąca). Należy także organizować przynajmniej raz w roku uroczyste – dłuższe – wystawienie Najświętszego Sakramentu (tzw. Czterdziestogodzinne Nabożeństwo). Ponadto zaleca się praktykowanie wspólnotowej adoracji Najświętszego Sakramentu również w ciągu tygodnia.

Procesja w Uroczystość Ciała i Krwi Pańskiej i inne procesje eucharystyczne

76. Procesji w Uroczystość Ciała i Krwi Pańskiej należy nadać jak najbardziej uroczysty charakter. Także inne procesje eucharystyczne z zasady winny odbywać się na zewnątrz kościoła, z zachowaniem ich uroczystego charakteru (por. *Instrukcja Episkopatu Polski o Kulcie Tajemnicy Eucharystycznej poza Mszą Świętą*, 13-15).

Sakrament pokuty i pojednania

Najważniejsze przepisy dotyczące sprawowania sakramentu pokuty i pojednania

77. Kościół, który jest święty, jest równocześnie Kościołem grzeszników, więc potrzebuje ciągłego oczyszczania i pokuty. „Ustawiczne oczyszczanie Kościoła dokonuje się w wieloraki sposób: przez głoszenie słowa Bożego, sprawowanie chrztu «na odpuszczenie grzechów», praktykę chrześcijańskiej ascezy, modlitwę, dobre uczynki, podejmowanie codziennych obowiązków i cierpliwe znoszenie przeciwności życia, a zwłaszcza przez sakrament pokuty i pojednania” (por. 2PSP, *Liturgia po Soborze Watykańskim II*, 28). Jezus Chrystus pozostawił Kościołowi sakrament pokuty i pojednania przede wszystkim dla tych, którzy po chrzcie popełnili grzech ciężki i w ten sposób utracili łaskę chrztu i zadali ranę komunii kościelnej” (por. KKK 1446). Zwłaszcza w Diecezji Płockiej, w której stolicy miały miejsce pierwsze objawienia Jezusa Miłosiernego św. Faustynie, nie wolno zapominać, że w sakramencie pokuty i pojednania spotyka się „niezmierzone Boskie miłosierdzie ze skrucą grzesznika. Z jednej strony człowiek nawraca się pod działaniem Ducha Świętego: czyni rachunek sumienia, szczerze żałuje, wyznaje grzechy, postanawia zmienić życie i zadośćuczynić za wyrządzone krzywdy. Z drugiej strony Bóg za pośrednictwem Kościoła udziela przebaczenia grzechów. [...] Szafarz sakramentu, biskup lub prezbiter, rozgrzesza, wyznacza formę pokuty jako lekarstwo na grzech i środek odnowy życia, ustala sposób zadośćuczynienia, modli się i pokutuje za penitenta. Dzięki temu, chrześcijanin, który odszedł od zjednoczenia z Bogiem, zostaje uzdrowiony i ponownie przyjęty do wspólnoty z Ojcem i do pełniejszej komunii kościelnej” (por. 2PSP, *Liturgia po Soborze Watykańskim II*, 29). Kapłan sprawujący sakrament pokuty jest sługą Bożego miłosierdzia i przebaczenia. Obowiązuje go zachowanie absolutnej tajemnicy odnośnie do grzechów wyznanych przez penitentów. Nie może on również wykorzystywać uzyskanych podczas spowiedzi wiadomości o życiu penitentów (por. KKK 1467; KPK, kan. 983).

Stosowanie odpowiednich norm, strój liturgiczny

78. Spowiadający kapłan powinien celebrować sakrament pokuty i pojednania, stosując normy i obrzęd zawarty w rytuale Obrzędy pokuty dostosowane do zwyczajów diecezji polskich. Przypomina się, że w celebracji tego sakramentu spowiednik używa odpowiedniego stroju liturgicznego: alby lub komży, oraz fioletowej stuły.

Obowiązek wyjaśniania istoty sakramentu

79. Zachęca się kapłanów, aby podczas nabożeństw pokutnych wyjaśniali wiernym samą istotę sakramentu pojednania z naciskiem na wymiar Boski tego sakramentu, gdyż wierni często koncentrują się na aspekcie czysto ludzkim, pomijając jego nadprzyrodzony charakter.

Obowiązek zachowania tajemnicy

80. Należy przypominać wiernym o obowiązku zachowania tajemnicy spowiedzi nie tylko przez spowiednika, ale także przez penitenta.

Ważne upoważnienie do słuchania spowiedzi

81. Kapłan, zastępujący lub wspomagający proboszcza w pracy duszpasterskiej, powinien posiadać ważne upoważnienie do słuchania spowiedzi, wydane przez Ordynariusza miejsca.

Język, takt i kultura

82. Kapłan słuchający spowiedzi powinien posługiwać się językiem zrozumiałym dla penitenta oraz pamiętać o przestrzeganiu podstawowych norm taktu i kultury, zwłaszcza podczas wyjaśniania nauki moralnej Kościoła. Winien także przestrzegać zasad higieny osobistej.

Czas sprawowania sakramentu

83. Sprawowanie sakramentu pokuty i pojednania powinno się tak planować, aby nie odbywało się ono podczas sprawowania Mszy Świętej, poza usprawiedliwionymi sytuacjami, w których pod uwagę bierze się przede wszystkim dobro duchowe osoby proszącej o spowiedź (zob. *Prezbiter – pasterzem i przewodnikiem powierzonej mu wspólnoty*, 75). Jeśli pojawia się potrzeba dłuższego spowiadania podczas rekolekcji, to przynajmniej na czas nauki rekolekcyjnej celebrację sakramentu pokuty i pojednania należy przerwać.

Informacja o czasie sprawowania sakramentu

84. O czasie spowiedzi należy wiernych poinformować w formie ustnej lub pisemnej, i wyznaczonych w poszczególne dni godzin skrupulatnie przestrzegać, by penitenci mieli pewność, że w określonym czasie zawsze spotkają spowiednika w konfesjonale.

Sakrament namaszczenia chorych

Sakrament namaszczenia chorych w kontekście troski Kościoła o chorych

85. Kościół zawsze uważał posługiwanie chorym za szczególnie ważną część swojego posłannictwa. Obowiązek troski o chorych spoczywa przede wszystkim na proboszczach, którzy mają wspierać chorych miłością i umacniać ich sakramentami (KPK, kan. 529). Wśród przejawów duszpasterskiej troski o chorych szczególnie miejsce zajmuje udzielanie sakramentu namaszczenia chorych. Aby sakramentu chorych nie traktowano jako „ostatniego namaszczenia”, wciąż potrzebna jest katecheza, która ukaże jego istotę jako sakramentu uzdrowienia (por. *Sakramenty chorych. Obrzędy i duszpasterstwo*, Katowice 1995, 13; 36).

Przestrzeganie norm liturgicznych

86. Przy celebracji sakramentu namaszczenia chorych należy przestrzegać wszystkich norm zawartych w aktualnym wydaniu rytuału *Sakramenty chorych. Obrzędy i duszpasterstwo*.

Miejsce i czas

87. Sakramentu namaszczenia chorych można udzielać w szpitalu, domu chorego, w kościele podczas dni chorych, rekolekcji, misji świętych. Sakrament ten może być udzielony osobie w podeszłym wieku, przed operacją w szpitalu, w niebezpieczeństwie śmierci (KPK, kan. 1004) i wszystkim tym, których życie jest zagrożone z powodu choroby (por. *Sakramenty chorych. Obrzędy i duszpasterstwo*, 8). W udzielaniu sakramentu chorych – zwłaszcza podczas rekolekcji parafialnych – należy zachować duszpasterską roztropność.

Kwestia ponownego udzielania sakramentu

88. Sakrament namaszczenia chorych można powtarzać, jeśli po jego przyjęciu chory wyzdrowiał i ponownie zachorował albo jeżeli w trakcie trwania tej samej choroby nastąpiło poważne pogorszenie stanu zdrowia (por. *Sakramenty chorych. Obrzędy i duszpasterstwo*, 9).

Warunki

89. Synod przypomina, że „chorym, którzy stracili przytomność lub używanie rozumu, należy udzielić sakramentu, jeżeli istnieje prawdopodobieństwo, że jako wierzący prosiliby o to, gdyby byli przytomni” (*Sakramenty chorych. Obrzędy i duszpasterstwo* 14). Jeżeli natomiast chory umarł bądź uparcie trwa w jawnym grzechu ciężkim, namaszczenia się nie udziela (por. *Sakramenty chorych. Obrzędy i duszpasterstwo* 15).

Doroczny Dzień Chorego

90. Zaleca się, aby w parafiach Diecezji Płockiej był organizowany doroczny Dzień Chorego, połączony – na przykład – z liturgicznym wspomnieniem Najświętszej Maryi Panny z Lourdes.

Sakrament święceń

Istota

91. Sakrament święceń, przez który wybrani otrzymują Ducha Jezusa, by działać w Jego imieniu i Osobie, obejmuje trzy stopnie: episkopat, prezbiterat i diakonat. Synod przypomina, że istnieją dwa stopnie uczestniczenia w kapłaństwie Chrystusa: episkopat i prezbiterat. Dlatego pojęcie „kapłan” oznacza obecnie biskupów i prezbiterów, a nie diakonów (por. KKK 1554).

Diakoniat stały

92. Po Soborze Watykańskim II Kościół przywrócił diakonat stały „jako właściwy i trwałe stopień hierarchiczny” (KK 29). Może być on udzielany także mężczyznom żonatym. Zgodnie ze wskazaniem II Polskiego Synodu Plenarnego, „uważa się, że w naszej dzisiejszej sytuacji [stały diakonat] może stanowić znaczne wzbogacenie realizacji posłannictwa Kościoła” (2PSP, *Liturgia po Soborze Watykańskim II* 40). Synod dopuszcza w przyszłości – stosownie do rozeznaczonych potrzeb i możliwości duszpasterskich – przygotowanie i wyświęcenie stałych diakonów w Diecezji Płockiej.

Sakrament małżeństwa

Istota, przyjmujący sakrament małżeństwa jego szafarzami

93. Chrześcijanie, przyjmując sakrament małżeństwa, którego są zarazem szafarzami, stają się obrazem tajemnicy jedności i owocującej miłości, jaka istnieje pomiędzy Chrystusem a Kościołem, a równocześnie w tej tajemnicy uczestniczą. Niech zatem pamiętają, że ich wspólnota życia i miłości jest drogą i środkiem wzajemnego i osobistego uświęcenia.

Normy regulujące przygotowanie do sakramentu i jego celebrację

94. Przygotowanie do zawarcia sakramentu małżeństwa i jego liturgiczną celebrację regulują szczegółowo przepisy prawa kościelnego, zawarte w Kodeksie Prawa Kanonicznego z roku 1983, stosowne Instrukcje Episkopatu Polski i dokumenty wydane przez Biskupa Płockiego, jak również aktualny rytuał *Obrzędy sakramentu małżeństwa dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*.

Normy regulujące kanoniczne dochodzenie przedślubne oraz zapowiedzi

95. Troska o małżeństwo i rodzinę powinna stanowić wyczerpującą część pracy duszpasterskiej kapłanów. Wielość problemów, zagrożeń i trudności domaga się działań w tym zakresie także katolików świeckich. W dziedzinie kanonicznego dochodzenia przedślubnego oraz zapowiedzi przedślubnych należy przestrzegać Instrukcji Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele Katolickim z 5 września 1986 roku.

Zawarcie małżeństwa jako wydarzenie religijne we wspólnocie parafialnej

96. Zawarcie małżeństwa powinno być przeżywane jako ważne wydarzenie o charakterze religijnym, nie tylko przez samych nowożeńców i ich rodziny, lecz także, szczególnie w mniejszych środowiskach, przez całą wspólnotę parafialną. Zapowiedzi przedślubne, oprócz spełnienia celów wskazanych przez prawo, powinny zachęcać wiernych do modlitwy w intencji narzeczonych.

Dyspensy

97. W zwracaniu się o dyspensy lub zezwolenia w kwestiach związanych z zawarciem sakramentu małżeństwa należy dokładnie opisywać stan faktyczny i przedstawić przyczyny skłaniające do udzielenia dyspensy lub zezwolenia.

Przeszkody

98. Wszyscy duszpasterze obowiązani są do uważnego zapoznania się z przepisami zawartymi w Kodeksie Prawa Kanonicznego, dotyczącymi przeszkód małżeńskich (por. KPK, kan. 1073-1094), zgody małżeńskiej (por. KPK, kan. 1095-1107) oraz formy zawarcia małżeństwa (por. KPK, kan. 1108-1123).

Upoważnienie wikariuszy

99. Wikariusze parafialni otrzymują mocą dekretu nominacyjnego ogólne upoważnienie do błogosławienia małżeństw w danej parafii.

Delegacja

100. Delegacja do błogosławienia małżeństw, której mogą udzielać proboszczowie, winna być wystawiona na piśmie.

Licencja

101. Licencja do błogosławienia małżeństw poza własną parafią nupturientów także winna być wystawiona na piśmie.

Jubileusze małżeńskie

102. Duszpasterze niech zachęcają małżonków do liturgicznego obchodzenia jubileuszów małżeńskich, a także zwykłych rocznic ślubu. Dniem szczególnej modlitwy w intencji małżonków powinna być liturgiczne święto Świętej Rodziny.

Liturgia godzin

Zachęta do jak najszerzego sprawowania Liturgii godzin

103. Liturgia godzin ma charakter modlitwy publicznej Kościoła również wtedy, gdy odmawiana jest indywidualnie. Synod zachęca, aby Liturgia godzin stawała się rzeczywiście modlitwą całego ludu Bożego Diecezji Płockiej. Zaleca się zatem, aby sprawowali ją nie tylko duchowni, lecz także wierni świeccy.

Zachęta do przywrócenia celebracji Nieszporów niedzielnych

104. Postuluje się, aby przynajmniej niektóre części Liturgii godzin były sprawowane we wszystkich wspólnotach parafialnych, w miarę możliwości zarówno w dni powszednie, jak i w niedziele oraz w uroczystości kościelne. Usilnie zachęca się duszpasterzy i wiernych świeckich, aby powrócić w parafiach do tradycji celebracji Nieszporów niedzielnych, które – zgodnie z odnośnymi przepisami liturgicznymi – mogą być łączone z wieczorną Mszą Świętą.

Sakramentalia

Księgi liturgiczne, dotyczące sakramentaliów

105. Celebując sakramentalia należy posługiwać się odnośnymi księgami liturgicznymi, w tym księgą *Obrzędy błogosławieństw dostosowane do zwyczajów diecezji polskich* (Katowice 1994, t. 2) i zatwierdzonymi przez kompetentną władzę kościelną agendami liturgicznymi, wśród których znajduje się *Podręcznik nabożeństw Diecezji Płockiej* (Płock 2003).

Upoważnienie do sprawowania uroczystych egzorcyzmów

106. Egzorcyzmy uroczyste, zwane „wielkimi”, mogą być sprawowane wyłącznie przez prezbitera upoważnionego przez Biskupa Płockiego.

Sprawowanie pogrzebu

107. Pogrzeb kościelny, w którym Kościół wyprasza duchową pomoc zmarłym, okazuje szacunek ich ciału i równocześnie żywym niesie pociechę nadziei, należy odprawiać z zachowaniem wszystkich odnośnych przepisów liturgicznych (KPK, kan.1176 § 2).

Wykluczenie zależności okazałości pogrzebu od wysokości ofiary

108. W sprawowaniu pogrzebu kościelnego bezwzględnie wyklucza się zależność jego okazałości od wysokości złożonej ofiary (por. KPK, kan. 1181).

Kwestia pozbawienia pogrzebu kościelnego

109. Jeżeli przed śmiercią nie dali żadnych oznak żalu za grzechy, pogrzebu kościelnego powinni być pozbawieni: notoryczni apostaci oraz trwający w herezji lub schizmie; osoby, które wybrały spalenie swojego ciała z motywów przeciwnych wierze chrześcijańskiej; inni jawni grzesznicy, którym nie można przyznać pogrzebu bez publicznego zgorszenia wiernych.

W innych przypadkach nie odmawia się pogrzebu chrześcijańskiego. W razie wątpliwości należy zwrócić się do Ordynariusza miejsca, podając dokładnie okoliczności życia i śmierci zmarłego. Należy wówczas stosować się do otrzymanych decyzji (por. KPK, kan. 1184).

Przepisy liturgiczne, związane z kremacją

110. Obrzędy pogrzebowe z Mszą Świętą i z ostatnim pożegnaniem włącznie, w których uczestniczy rodzina, wspólnota parafialna, przyjaciele i znajomi zmarłego, powinny być celebrowane przed kremacją ciała osoby zmarłej. Natomiast po spopieleniu zwłok sprawuje się obrzęd związany ze złożeniem urny w grobie. Obrzędy pogrzebowe z ostatnim pożegnaniem należy celebrować w kościele lub kaplicy cmentarnej bądź w pomieszczeniu krematorium według form podanych w aktualnej, odnośnej księdze liturgicznej. Nie wolno rozrzucać prochów ludzkich w tzw. miejscach pamięci, na morzu, w górach lub w gdziekolwiek indziej. Zarówno ciało, jak i prochy człowieka, zawsze należy składać w grobie, w specjalnym kolumbarium lub w kaplicy na cmentarzu (zob. *List pasterski Episkopatu Polski o szacunku dla ciała zmarłego i obrzędach pogrzebu w przypadku kremacji*, 14-16 października 2011 r.).

Prawo do katolickiego pogrzebu kościelnego

111. Prawo do katolickiego pogrzebu kościelnego mają zmarli wierni i katechumeni oraz zmarłe dzieci nieochrzczone, których rodzice mieli zamiar je ochrzcić, a w szczególnych wypadkach także ochrzczeni niekatolicy za pozwoleniem Biskupa Płockiego (por. KPK, kan. 1176 § 1; 1183).

Ograniczenie obrzędów

112. W uzasadnionych okolicznościach duszpasterz, kierując się roztropnością i duchowym dobrem wiernych, może wybrać skromniejszy rodzaj pogrzebu z jakąś formą ograniczenia obrzędów.

Obowiązek grzebania osób ubogich i opuszczonych

113. Pogrzeb osób ubogich i opuszczonych duszpasterze powinni uważać za szczególny obowiązek miłosierdzia chrześcijańskiego.

Ekshumacja

114. Na ekshumację zwłok należy uzyskać zezwolenie proboszcza (zarządcy cmentarza) oraz – zgodnie z obowiązującym prawem państwowym – odpowiednich władz świeckich.

Pogrzeb dziecka zmarłego przed narodzeniem lub tuż po porodzie

115. Duszpasterze winni ze szczególnym współczuciem, wrażliwością i delikatnością traktować rodziców, którzy doświadczają ogromnego bólu utraty dziecka przed narodzeniem lub tuż po porodzie. Synod przypomina, że każda osoba ludzka od swego poczęcia posiada tę samą godność i prawa, co winno wyrażać się także w praktyce celebracji obrzędów pogrzebowych. Stąd niedopuszczalne jest, aby w jakikolwiek sposób deprecjonować formę pogrzebu takich dzieci (także nie ochrzczone) we wspólnocie Kościoła, który jest stróżem i obrońcą życia.

Pozostałe normy, dotyczące pogrzebu dzieci

116. Pogrzeb dzieci, które doszły już do używania rozumu (por. KPK, kan. 97 § 2) i przystąpiły do sakramentu pokuty odprawia się tak, jak pogrzeb osób dorosłych. Natomiast w odniesieniu do dzieci młodszych, w tym także zmarłych przed urodzeniem (niezależnie od tygodnia ciąży, w którym śmierć nastąpiła), należy stosować obrzędy, rubryki i modlitwy przewidziane w odnośnym rytuale *Obrzędy Pogrzebu* (zob. *Obrzędy Pogrzebu dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, wydanie drugie uzupełnione, rozdz. VII – IX) oraz w *Mszale Rzymskiej* (zob. *Msza Rzymska dla diecezji polskich*, s. 239”-242”). Obrzędy pogrzebu zawierają trzy (do wyboru) formy pogrzebu dzieci: obrzęd z trzema, dwiema lub z jedną stacją.

Kult Chrystusa, Najświętszej Maryi Panny, świętych i błogosławionych

Pielęgnowanie nabożeństw ku czci Jezusa Chrystusa

117. Synod zaleca pielęgnowanie mających długą tradycję nabożeństw ku czci Jezusa Chrystusa Najwyższego i Wiecznego Kapłana (w pierwszy czwartek miesiąca), Najświętszego Serca Pana Jezusa (w pierwszy piątek miesiąca; nabożeństwo czerwcowe), Miłosierdzia Bożego oraz odprawianie w Wielkim Poście nabożeństwa Drogi Krzyżowej i pasyjnego nabożeństwa Gorzkich Żali, które ma swój początek w Diecezji Płockiej. Kult Chrystusa Miłosiernego w Diecezji Płockiej, która – z historycznych racji pierwszych Jego objawień – stała się „kolebką” współczesnego kultu Miłosierdzia Bożego w całym Kościele i w świecie, reguluje osobna instrukcja Synodu (zob. *Instrukcje o kulcie Bożego Miłosierdzia*).

Pielęgnowanie nabożeństw ku czci Najświętszej Maryi Panny oraz świętych i błogosławionych

118. Dla umocnienia świętości ludu Bożego Kościół poleca czci wiernych Najświętszą Maryję Pannę oraz świętych i błogosławionych, których przykładem wierni budują się i są wspomagani ich wstawiennictwem (por. KPK, kan. 1186). Synod usilnie zachęca do krzewienia i ożywiania kultu Najświętszej Maryi Panny we wszystkich parafiach Diecezji, a zwłaszcza w sanktuariach maryjnych.

Nabożeństwa, związane z porami roku i dnia

119. W maju należy pielęgnować tradycję śpiewania Litanii Loretańskiej do Najświętszej Maryi Panny i odprawiania tzw. nabożeństw majowych w kościołach oraz przy krzyżach i przydrożnych figurach. Podobnie w czerwcu należy pielęgnować tradycję śpiewania Litanii do Najświętszego Serca Pana Jezusa i odprawiania tzw. nabożeństw czerwcowych. Natomiast w październiku należy podtrzymywać tradycję odmawiania różańca świętego w kościołach i w domach prywatnych, jeśli wierni nie mogą wziąć udziału w nabożeństwie różańcowym w kościele (por. *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii*, 197). Należy zachować też zwyczaj odmawiania modlitwy Anioł Pański i śpiewania w parafiach Godzinek o Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny (por. *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii*, 195-196).

Kult świętych patronów

120. Szczególnej czci wiernych Diecezji Płockiej poleca się świętych jej patronów: św. Stanisława, Biskupa i Męczennika, św. Stanisława Kostkę oraz św. Andrzeja Bobolę, a także: św. Zygmunta, Króla i Męczennika, św. Faustynę Kowalską, św. Jana Pawła II, Błogosławionego Abp. Antoniego Juliana Nowowiejskiego, Błogosławionego Bp. Leona Wetmańskiego oraz patronów poszczególnych parafii i kościołów. Przed uroczystością ku czci św. Stanisława Kostki, w każdej parafii i ośrodku duszpasterskim, winno być odprawione specjalne triduum lub nowenna.

Nabożeństwa „dodatkowe”

121. W odniesieniu do tzw. nabożeństw dodatkowych (majowe, czerwcowe, różańcowe itp.), praktyka diecezjalna winna być zgodna ze wskazaniami Dyrektorium o pobożności ludowej (Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii. Zasady i wskazania*, Poznań 2003) oraz normowana przepisami księgi *Podręcznik nabożeństw Diecezji Płockiej* lub ewentualnie rubrykami zawartymi w agendach innych Kościołów partykularnych.

Obrazy oraz relikwie świętych i błogosławionych

122. Obrazy oraz relikwie świętych i błogosławionych w kościołach należy umieszczać w umiarkowanej liczbie i z zachowaniem właściwego porządku oraz z uwzględnieniem ich walorów artystycznych, tak aby nie wywoływały zdziwienia u wiernych i nie dawały okazji do niewłaściwej pobożności (por. KPK, kan. 1188; *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii*, n. 236-237).

Liturgiczna posługa słowa Bożego

Obowiązek sumiennego przygotowania do posługi słowa

123. Głoszenie słowa Bożego – zwłaszcza podczas czynności liturgicznych – jest szczególnym zadaniem duchownych: biskupów, prezbiterów i diakonów (por. KPK, kan. 764). Celem ich posługi jest budzenie i pogłębienie wiary uczestników świętych obrzędów. Dlatego wszyscy pełniący posługę słowa Bożego w Diecezji Płockiej powinni sumiennie przygotowywać się do homilii, kazań i konferencji religijnych oraz systematycznie pogłębiać swoją formację homiletyczną.

Obowiązek przygotowania kazań na piśmie

124. Diakoni i młodzi prezbiterzy, zwłaszcza w ciągu pierwszych 3 lat po święceniach prezbiteratu, powinni przygotowywać kazania na piśmie lub przynajmniej sporządzać ich szczegółowe konspekty.

Zakaz pełnienia posługi rekolekcyjnej podczas rekolekcji parafialnych przez młodych księży

125. Do czasu nabycia pewnego doświadczenia duszpasterskiego młodzi księża, przynajmniej przez trzy lata po przyjęciu święceń prezbiteratu, nie mogą podejmować się pełnienia posługi rekolekcyjnej podczas rekolekcji parafialnych.

Obowiązek przestrzegania programów duszpasterskich i kaznodziejskich

126. Obowiązkiem wszystkich głoszących słowo Boże jest przestrzeganie w swojej posłudze programów duszpasterskich i kaznodziejskich Konferencji Episkopatu Polski oraz wskazówek władzy diecezjalnej, zwłaszcza dotyczących aktualnych problemów społeczno-religijnych.

Zalecenia dotyczące obowiązku wygłaszania homilii

127. Wśród różnych form przepowiadania podczas zgromadzeń liturgicznych szczególne miejsce zajmuje homilia (por. KPK, kan. 767 § 1). Homilię należy wygłaszać: podczas wszystkich Mszy Świętych w niedziele i uroczystości nakazane; przy sprawowaniu sakramentów świętych (chrzest, bierzmowanie, małżeństwo), sakramentaliów (przede wszystkim pogrzebu) oraz nabożeństw pokutnych; w czasie nabożeństw odprawianych w pierwsze piątki i pierwsze soboty miesiąca, dni adoracyjne oraz z okazji nowenn i triduów. Zaleca się głoszenie krótkiej homilii również w dni powszednie, szczególnie w Adwencie i Wielkim Poście, zwłaszcza w większych parafiach, jeśli we Mszy Świętej uczestniczy liczniejsza grupa wiernych (por. OWMR 66).

Kazania tematyczne lub okolicznościowe

128. Niekiedy, z istotnych powodów, dopuszcza się głoszenie w czasie Mszy Świętej kazań tematycznych lub okolicznościowych (na przykład podczas misji i rekolekcji parafialnych, odpustów, świąt narodowych, jubileuszy czy też dożynek).

Czas wygłaszania homilii, kazań, ogłoszeń

129. Homilię lub kazanie należy wygłaszać po Ewangelii, a ogłoszenia parafialne podawać wyłącznie tuż przed zakończeniem Mszy Świętej i rozesłaniem wiernych lub – ewentualnie – przed jej rozpoczęciem.

Miejsce wygłaszania homilii, kazań

130. Miejscem przepowiadania słowa Bożego z zasady jest ambona (lektorium) lub miejsce przewodniczenia liturgii (por. OWMR 136). Kapłan lub diakon stosujący metodę dialogu formalnego i posługujący się mikrofonem bezprzewodowym może opuścić prezbiterium i podejść do słuchaczy, aby mieć z nimi lepszy kontakt.

Urządzenia nagłaśniające

131. Wszystkie kościoły i kaplice powinny być wyposażone w stacjonarne i sprawnie funkcjonujące urządzenia nagłaśniające, dostosowane do wymogów liturgii.

Odprawianie Mszy Świętej z udziałem dzieci oraz młodzieży

132. W większych parafiach, w których w niedziele i święta odprawia się kilka Mszy Świętych i gdzie pracuje kilku duszpasterzy, zaleca się – oprócz głoszenia kazań do dorosłych – odprawianie Mszy Świętej z udziałem dzieci oraz młodzieży (gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej) i przemawianie do młodych słuchaczy nawet wówczas, gdy w tych Mszach uczestniczą również dorośli. Kwestie posługi słowa Bożego podczas Mszy Świętej dla dorosłych z udziałem dzieci oraz Mszy Świętej dla dzieci z udziałem nielicznych dorosłych reguluje *Dyrektorium o Mszach Świętych z udziałem dzieci* (zob. Kongregacja Kultu Bożego, *Dyrektorium o Mszach z udziałem dzieci*, 17; 22-24; 29; 41-49).

Długość trwania homilii i kazań okolicznościowych

133. W epoce tzw. „cywilizacji obrazu” trudno skupić uwagę słuchaczy dłużej niż kwadrans. Zasadniczo długość trwania homilii niedzielnej lub świątecznej nie powinna więc przekraczać 15 minut, a w dniu powszednim – 7 minut. Homilie i kazania okolicznościowe (odpustowe, jubileuszowe, prymitywne, rekolekcyjne) mogą być dłuższe i trwać około 20-25 minut.

Misje i rekolekcje parafialne

134. Ważną okazją do przepowiadania słowa Bożego są misje i rekolekcje parafialne (por. KPK, kan. 770). Misje powinny odbywać się w każdej parafii przynajmniej raz na dziesięć lat i trwać przez osiem dni (od niedzieli do niedzieli), a rekolekcje – corocznie: podczas Adwentu i Wielkiego Postu. W mniejszych parafiach trwają one trzy dni; w większych – od trzech do czterech dni.

Rekolekcje zamknięte i dni skupienia

135. Duszpasterze powinni zachęcać parafian do udziału w rekolekcjach zamkniętych i dniach skupienia, odbywających się w domach rekolekcyjnych lub klasztorach. Uczestniczenie w nich służy pogłębieniu formacji religijnej członków ruchów i grup apostołskich oraz innych osób angażujących się w życie Kościoła.

Listy pasterskie Episkopatu, Biskupa Płockiego

136. Szczególną formą powiadamiania katolików w Polsce o aktualnych problemach społeczno-religijnych i przedstawiania stanowiska Kościoła w kwestiach doktrynalnych i moralnych są listy pasterskie Episkopatu albo Biskupa Płockiego. Należy je odczytywać bez pośpiechu, bez skrótów i własnych komentarzy, a ich teksty umieszczać w gablocie ogłoszeń, zachęcając wiernych do indywidualnej lektury. Warto również podawać w teście gablocie informacje, gdzie można je znaleźć na stronach internetowych. Podczas Mszy Świętych odprawianych z udziałem dzieci można rezygnować z czytania listów pasterskich. Celebrans powinien wówczas podać uczestnikom liturgii główne problemy listu w ogłoszeniach parafialnych, zachęcając dorosłych do indywidualnej lektury jego tekstu, zamieszczonego w gablocie ogłoszeń albo w internecie.

Komunikaty Konferencji Episkopatu, Biskupa Płockiego, Kurii Diecezjalnej

137. Komunikaty Konferencji Episkopatu, Biskupa Płockiego albo Kurii Diecezjalnej nie mogą zastępować homilii (kazania) w niedziele i święta nakazane. Miejscem ich przekazu podczas Mszy Świętej są ogłoszenia parafialne przed rozesłaniem wiernych.

Sprawa „świadectw”, wygłaszanych podczas Mszy Świętej

138. Homilii bądź – w uzasadnionych sytuacjach, o których była już mowa – kazania tematycznego nie może zastępować również przemówienie osoby niebędącej biskupem, prezbiterem lub diakonem. Dotyczy to także tzw. „świadectw” wygłaszanych przez misjonarki bądź misjonarzy, nieposiadających sakramentu święceń. Osoby te mogą zabrać głos albo przed rozpoczęciem liturgii, albo tuż przed jej zakończeniem i końcowym błogosławieństwem, albo po zakończeniu liturgii.

„Czytanki”

139. Podczas popularnych w Diecezji Płockiej nabożeństw majowych, czerwcowych i październikowych wolno – zamiast homilii – korzystać z tzw. „czytanek” publikowanych w czasopismach homiletycznych. Ich wybór należy do duszpasterzy.

Śpiew i muzyka sakralna

Znaczenie muzyki w liturgii

140. Synod pragnie podkreślić pozytywną rolę zarówno wokalne, jak i instrumentalnej muzyki sakralnej. Kościół uważa ją za skarbiec niedocenionej wartości i przyznaje jej służebną funkcję w liturgii. Zaleca się, aby ów skarbiec w Diecezji Płockiej z największą troskliwością zachowywać i otaczać należyłą opieką.

Chór, schola cantororum

141. Przy każdym kościele w Diecezji Płockiej – o ile to tylko możliwe – powinien istnieć chór lub *schola cantororum* prowadząca i podtrzymująca śpiew wiernych. Rola chóru w liturgii jest dwójaka: nadaje liturgii okazałość i uroczysty charakter, animując śpiew i modlitwę zgromadzenia liturgicznego, oraz pielęgnuje i rozwija wielogłosową muzykę kościelną. Chóru nie można przeciwstawiać zgromadzeniu liturgicznemu, gdyż każdy chór jest częścią tego zgromadzenia, wykonując właściwą mu funkcję liturgiczną. Duszpasterze powinni otaczać opieką istniejące chóry i schole, a tam gdzie ich brak – starać się o ich założenie.

Parafialna biblioteka muzyczna

142. Każda parafia winna posiadać bibliotekę muzyczną, w której gromadzi się śpiewniki, nagrania muzyki sakralnej oraz partytury z nutami dla chóru wielogłosowego, scholi i organisty. Fundusze potrzebne na konserwację i wzbogacanie tych zbiorów winien zapewnić proboszcz.

Organy, sprawa użycia innych instrumentów podczas liturgii

143. Instrumentem, którego wolno używać w liturgii Kościoła, są organy piszczałkowe. Organy elektroniczne dopuszcza się do użytku podczas liturgii jako instrument tymczasowy. Zasadniczo wyłącza się z użytku liturgicznego – zgodnie z tradycją – takie instrumenty, jak fortepian, akordeon, mandolina, gitara elektryczna, perkusja i wibrafon (por. *Instrukcja Episkopatu Polski o Muzyce Liturgicznej po Soborze Watykańskim II*, 28-29). Ich roztropne używanie może być jednak niekiedy dozwolone, a nawet uzasadnione (na przykład podczas Mszy Świętych z udziałem dzieci i młodzieży).

Akompaniament, gra solowa na organach podczas liturgii

144. Muzyka instrumentalna (organowa) dozwolona jest zawsze poza określoną przez rubryki częścią Triduum Paschalnego. Muzyka ta musi być zgodna z charakterem okresu liturgicznego. Akompaniament na organach podtrzymuje śpiew, ułatwia udział w czynnościach liturgicznych i przyczynia się do głębszej jedności zgromadzonych wiernych. Gra solowa na Mszy Świętej możliwa jest jedynie na początku liturgii, zanim kapłan przyjdzie do ołtarza, na przygotowanie darów, podczas Komunii Świętej i na koniec Eucharystii. Wskazane jest, aby muzyka organowa rozbrzmiewała nawet przez dłuższy czas jako przygotowanie do liturgii i po jej zakończeniu. Muzyka w czasie sprawowania czynności liturgicznych winna być wykonywana na żywo, nie zaś odtwarzana mechanicznie.

Dobór śpiewów na poszczególne części Mszy Świętej

145. „Należy dbać o odpowiedni dobór śpiewów na poszczególne części Mszy Świętej. Odpowiednie pieśni znajdują się w zatwierdzonych śpiewnikach liturgicznych. Wśród śpiewów mszalnych do najważniejszych należą pieśni na wejście i Komunię, które zastępują antyfony podane w formularzu. Powinny być one starannie dobrane, aby nawiązywały do myśli zawartej w antyfonie i zgadzały się z przeżywaną tajemnicą. Wśród cieszących się równym szacunkiem rodzajów śpiewów pierwsze miejsce winien zajmować śpiew gregoriański jako własny śpiew liturgii rzymskiej. Nie są bynajmniej wykluczone inne rodzaje muzyki, zwłaszcza wielogłosowa, byleby odpowiadały duchowi czynności liturgicznej i sprzyjały uczestnictwu wszystkich wiernych. Warunków tych nie spełniają piosenki religijne, dlatego nie można ich śpiewać w czasie liturgii” (*Wskazania Episkopatu Polski po ogłoszeniu nowego wydania Ogólnego Wprowadzenia do Mszału Rzymskiego* 4; por. OWMR 41). Wyjątek może tutaj stanowić jedynie liturgia sprawowana z udziałem dzieci bądź osób upośledzonych umysłowo, które w jakimś zakresie są w stanie uczestniczyć w świętych obrzędach.

Zakaz wykonywania muzyki i śpiewów mających wyraźnie świecki charakter

146. Podczas liturgii nie wolno wykonywać muzyki i śpiewów mających wyraźnie świecki charakter. Muzyka ta nie jest zgodna z duchem i powagą liturgii, nie sprzyja jej sprawowaniu i refleksyjnemu przeżywaniu, a ponadto często wyłącza całe zgromadzenie wiernych z udziału we wspólnym śpiewie.

Jakość organów, troska o organy zabytkowe

147. Wszystkie kościoły Diecezji Płockiej powinny posiadać wysokiej jakości organy. Szczególną troską należy otaczać organy zabytkowe.

Wychowanie muzyczne duchowieństwa i kształcenie organistów

148. Należy dokładać wszelkich starań, aby uzyskać możliwie wszechstronne wychowanie muzyczne duchowieństwa. Przedmiotem szczególnej troski duszpasterzy winno być również kształcenie organistów. Wszystkie kościoły Diecezji Płockiej powinny posiadać kompetentnych organistów i innych muzyków kościelnych (zob. *Regulamin muzyków kościelnych*).

Czasy święte i dni pokuty

Święte Triduum Paschalne

149. Należy uświadamiać wiernym, że centrum rocznego obchodu liturgicznego jest Święte Triduum Paschalne, które rozpoczyna się Mszą Wieczery Pańskiej, a kończy nieszporami Niedzieli Wielkanocnej. Podczas Triduum Paschalnego należy zachować post i wstrzemięźliwość w Wielki Piątek Męki Pańskiej. Kościół jednak zachęca, aby był on przedłużony także na Wielką Sobotę (por. Kongregacja Kultu Bożego, List okólny o przygotowaniu i obchodzeniu Świąt paschalnych *Mysterii Paschalis*, 38-39).

Przepisy dotyczące Niedzieli Zmartwychwstania Pańskiego

150. Synod przypomina, że obchody Wielkanocnej Niedzieli Zmartwychwstania Pańskiego rozpoczynają się Wigilią Paschalną, która „zgodnie z bardzo dawną tradycją powinna być czuwaniem na cześć Pana” (por. *Mysterii Paschalis*, 77; *Mszał Rzymski dla diecezji polskich*, s. 150). Wszystkie obrzędy Wigilii Paschalnej odbywają się w nocy. Nie wolno ich zatem rozpoczynać, zanim nie zapadnie noc, a należy zakończyć przed świtem Niedzieli Zmartwychwstania. Zasada ta powinna być interpretowana ściśle (por. *Mysterii Paschalis*, 78). Msza Święta tej nocy jest Mszą paschalną Zmartwychwstania Pańskiego. Jeśli po zakończeniu liturgii Wigilii Paschalnej odbywa się jeszcze adoracja Najświętszego Sakramentu przy grobie Pańskim, winna mieć ona radosny charakter paschalny, w grobie nie może już znajdować się figura złożonego do niego Chrystusa, a monstancji z Najświętszym Sakramentem nie okrywa się welonem. Zależnie od tradycji i miejscowych warunków procesję rezurekcyjną można odprawić albo po Wigilii Paschalnej, albo o świcie przed drugą Mszą Zmartwychwstania Pańskiego (por. *Mszał Rzymski dla diecezji polskich*, s. 180-183).

Obowiązek uczestniczenia we Mszy Świętej w niedziele i święta nakazane

151. Proboszczowie i inni duszpasterze winni często przypominać wiernym o obowiązku uczestniczenia we Mszy Świętej w niedziele i święta nakazane oraz powstrzymania się w te dni od prac oraz innych czynności (jak na przykład dokonywanie zakupów), naruszających ich właściwe przeżywanie.

Święta nakazane

152. Szczególnie ważne obchody w ciągu roku liturgicznego mają rangę tzw. „świąt nakazanych”. Obowiązkiem wiernych jest w tych dniach uczestniczenie we Mszy Świętej. Przed każdym świętem nakazanym, zwłaszcza cywilnie zniesionym, proboszczowie obowiązani są przypomnieć o nim wiernym, jak również umożliwić im uczestniczenie w dodatkowej Mszy Świętej, gdy zachodzi taka potrzeba.

Uroczystości i święta patronów kościoła i parafii

153. Uroczystości i święta patronów kościoła i parafii nie są świętami nakazanymi, chyba że wypadają w niedzielę.

Obowiązek praktykowania określonych form pokuty

154. Zgodnie z przykazaniami kościelnymi wierni obowiązani są do praktykowania określonych form pokuty w niektórych dniach roku liturgicznego. Duszpasterze winni zatem uświadamiać wiernym rolę i znaczenie pokuty w życiu chrześcijańskim, a także przypominać o obowiązkowych dniach pokuty.

Pokuta wielkopostna

155. Przed rozpoczęciem Wielkiego Postu należy zachęcić wiernych do praktykowania czynów pokutnych, natomiast przed Popielcem i Wielkim Piątkiem przypomnieć o obowiązku postu jakościowego i ilościowego.

Pokutny charakter piątku

156. W związku z postępującą laicyzacją życia i rozpowszechnieniem tzw. „społeczeństwa zabawy” (ang. *fun society*), czemu ulegają także wyznawcy Chrystusa, w przepowiadaniu należy często podkreślać konieczność powstrzymania się od zabaw oraz zachowania wstrzemięźliwości od pokarmów mięsnych w piątki całego roku.

Dyspensa

157. W przypadkach uzasadnionych próśb o dyspensę od obowiązku zachowania dnia świątecznego lub pokutnego zaleca się, by proboszcz nie tylko udzielił dyspensy, ale dokonał – w poszczególnych przypadkach – zamiany danego obowiązku na inne pobożne uczynki (por. KPK, kan. 1245).

Formacja liturgiczna

Zalecenia podstawowe

158. Natura świętej liturgii domaga się pełnego, świadomego i czynnego udziału wszystkich wiernych w obrzędach liturgicznych. Duszpasterze w swej działalności pasterskiej winni dążyć do osiągnięcia takiego stanu uczestnictwa powierzonych im wiernych (por. KL 14). „Formacja liturgiczna – stwierdza II Polski Synod Plenarny – powinna zmierzać do uświadomienia najgłębszych wymiarów uobecnienia Misterium Paschalnego w sakramentach, a także uczyć kształtowania żywej liturgii z udziałem wspólnoty. Należy zatroszczyć się o przygotowanie osób świeckich, które mogłyby pełnić właściwe im funkcje liturgiczne” (2PSP, *Liturgia po Soborze Watykańskim II*, 78). Należy więc podjąć starania, aby wszyscy zaangażowani w przygotowanie liturgii mieli odpowiednie kwalifikacje. Możliwe jest to poprzez stałą formację liturgiczną. Formacja zarówno duchowieństwa, jak i ogółu wiernych świeckich, w tym formacja liturgicznej służby ołtarza, powinna odbywać się na trzech szczeblach: diecezjalnym, dekanalnym i parafialnym. Formację tę powinny prowadzić osoby kompetentne, posiadające odpowiednie przygotowanie i doświadczenie liturgiczne. Do zadań duszpasterstwa liturgicznego, zgodnie z zaleceniami Dyrektorium Duszpasterstwa Służby Liturgicznej należy organizowanie kursów specjalistycznych, przeprowadzanie spotkań z dekanalnymi duszpasterzami Liturgicznej Służby Ołtarza oraz organizowanie spotkań służby liturgicznej z całej Diecezji (por. DDSL 161).

Dekanalni duszpasterze Liturgicznej Służby Ołtarza

159. Z diecezjalnym duszpasterzem służby liturgicznej współpracują – mianowani przez Biskupa Płockiego – duszpasterze dekanalni, którzy troszczą się o formację liturgiczną na poziomie poszczególnych dekanatów Diecezji. W porozumieniu z właściwymi księżmi dziekanami oraz proboszczami parafii i za ich aprobatą, koordynują oni także i wspierają formację liturgiczną w poszczególnych parafiach dekanatów (por. DDSL 162-163).

Zadania proboszcza, animatora liturgicznego, ceremoniarza

160. Jednak pierwszymi odpowiedzialnymi za formację liturgiczną swoich parafian są proboszczowie i administratorzy parafii, z którymi współdziałają wikariusze parafialni i katecheci. Pomocą w formowaniu ogółu wiernych, jak i członków grup liturgicznych są animatorzy liturgiczni oraz ceremoniarze. Za ich przygotowanie i formację odpowiada Diecezjalne Duszpasterstwo Liturgiczne. Błogosławieństwa do pełnienia tych funkcji udziela biskup (zob. DDSL 134-142).

Permanentna formacja liturgiczna w parafii

161. Wszechstronną formacją liturgiczną należy objąć wszystkich członków każdej wspólnoty parafialnej, ponieważ to właśnie w parafii wszyscy dojrzejwią do rozumienia i spełniania różnych zadań w zgromadzeniu liturgicznym i w Kościele (por. DDSL 164). Formacja taka powinna odbywać się w ramach katechezy, głoszenia homilii i kazań mistagogicznych oraz poprzez rekolekcje o tematyce liturgicznej. Należy również pamiętać o szczególnej roli, jaką w formacji liturgicznej wspólnoty parafialnej zajmuje sprawowanie niedzielnej Eucharystii. Właściwe rozumienie i uczestnictwo w liturgii są kształtowane poprzez: postawę kapłana, który przewodniczy zgromadzeniu liturgicznemu, zaangażowanie wiernych w modlitwy i śpiewy, świadomość i poprawność wykonywanych gestów i znaków oraz posługę zespołów liturgicznych. Formując całą wspólnotę parafialną, należną troską wychowawczą trzeba otoczyć osoby i zespoły osób bezpośrednio posługujących w liturgii (por. DDSL 10-27).

Posługa stałego lektora i stałego akolity

162. W permanentnej formacji liturgicznej szczególną uwagę winno się zwrócić na posługi stałego lektora i stałego akolity. Spełniają oni bowiem w parafii, obok stałego diakona, wyjątkową funkcję wspomagającą proboszcza (zob. DDSL 108-130). W liturgię czynnie włączają się również organiści oraz zakrystianie. Proboszczowie i administratorzy parafii oraz rektorzy kościołów muszą więc bezwzględnie dbać o to, by osoby te posiadały odpowiednią formację liturgiczną oraz niezbędne kwalifikacje w tym zakresie i w ten sposób mogły poprawnie wykonywać swoje zadania (zob. DDSL 143-146; *Instrukcja o kandydatach do stałego diakonatu, akolitu i lektoratu oraz ich posłudze w Diecezji Płockiej; Regulamin muzyków kościelnych*).

Kandydatura do posług liturgicznych dzieci po Pierwszej Komunii

163. Dobrą okazją do wyłonienia grupy kandydatów i kandydatek do pełnienia funkcji liturgicznych jest Pierwsza Komunia Święta. Kandydatura do posług liturgicznych dzieci po Pierwszej Komunii powinna trwać rok i być zakończona ich błogosławieństwem. Odnośny program formacyjny określa Dyrektorium Duszpasterstwa Służby Liturgicznej (zob. DDSL 60-62).

Etap formacji młodszych ministrantów i młodszych członków scholi

164. Następnym etapem formacji jest trzyletnia troska o rozwój młodszych ministrantów i młodszych członków scholi (zob. DDSL 63-71).

Etap formacji młodszych ministrantów i członków scholi w wieku gimnazjalnym

165. Kolejny etap obejmuje starszych ministrantów i członków scholi w wieku gimnazjalnym. Również w ich przypadku szkoła liturgiczna prowadzona jest etapowo przez kolejne trzy lata nauki. Ostatni rok wiąże się z wyborem konkretnej grupy formacyjnej, w której kształtuje się poszczególne funkcje: funkcję czytających słowo Boże oraz wezwania modlitwy powszechnej; posługę przy ołtarzu i przynoszenia darów ofiarnych; posługę w liturgii przez muzykę i śpiew. Koniec formacji na tym etapie powinien być uwieńczony błogosławieństwem włączającym w działania poszczególnych zespołów liturgicznych, działających w parafii (zob. DDSL 72-85).

***Etap formacji liturgicznej młodzieży
(lektorzy, akolici, schola młodzieżowa)***

166. Trzyletnia formacja liturgiczna obejmuje też młodzież. Formacja ta powinna odbywać się w małych grupach o charakterze specjalistycznym (np.: lektorzy, akolici, schola młodzieżowa). Grupa formacyjna powinna być prowadzona przez odpowiednio przygotowanego animatora. Osobom, które ukończyły formację i zdecydowały się na posługiwanie określonym charyzmatem udziela się błogosławieństwa (zob. DDSL 86-99).

Przygotowanie osób dorosłych do funkcji pełnionych w liturgii

167. Synod przypomina, iż formacją i przygotowaniem do poszczególnych funkcji pełnionych w liturgii należy również objąć osoby dorosłe, które wyrażają chęć służenia podczas liturgii, a wcześniej nie odkryły w sobie powołania włączenia się w służbę liturgiczną. Zaleca się przeprowadzenie dla nich okresu wprowadzającego zakończonego specjalnym błogosławieństwem (por. DDSL 100-107).

Papież Franciszek w adhortacji apostołskiej *Evangelii gaudium* zwraca uwagę, że Kościół ewangelizuje i jest ewangelizowany przez piękno liturgii (24). Z drugiej strony papież podkreśla, że wśród niektórych katolików „zauważa się ostentacyjną troskę o liturgię, o doktrynę i prestiż Kościoła [...]. W ten sposób życie Kościoła zamienia się w obiekt muzealny albo własność niewielu” (95).

XLIII Synod Kościoła Płockiego, świadom swego wielkiego dziedzictwa liturgicznego, daje szczegółowe wskazania liturgiczne, aby wszyscy, zarówno kapłani jak i świeccy, pamiętali, że liturgia nie tylko przypomina wydarzenia, dzięki którym dokonano się nasze zbawienie, ale wciąż aktualizuje je i uobecnia w każdym pokoleniu wierzących, stając się w ten sposób wezwaniem do życia nimi na co dzień, do świadectwa nadziei i miłości.